

СПЕЦИЈАЛНИ ПРИЛОГ МАГАЗИНА ОДБРАНА

падоброноц

4

Медицински аспекти
падобранства

Искушења
под
куполом

Испитивање падобрана
у Техничком
опитном центру

Професија
одабраних

Снимио Димитрије ОСТОЈИЋ

САДРЖАЈ

Главни подофицер Специјалне бригаде
заставник прве класе Милисав
Милосављевић

**Подофицери ослонац
командовања** 4

Медицински аспекти падобранства

**Искушења
под куполом** 6

Опитни падобранци из Техничког
опитног центра

Професија одабраних 8

Специјална јединица полиције
Републике Српске

Више од елите 12

Падобрански демонстративни тим САД

Црни бодежи 16

Борбени десант америчких marinaца

Крилом у ноћно небо 18

Будућност опреме за скокове
на слободно

Безбедно и практично 24

Падобранци Јишува у Југославији

Супер тајна мисија 27

Настанак и развој ВДВ 1928–1941

Сукоби на три ратишта 30

Уредник прилога
Владимир ПОЧУЧ

РЕЧ УРЕДНИКА

У дослуху с ветром

Искусни падобранци кажу да нико никада није успео да опише падобранске скокове, поготово прве, онако како то заиста заслужују. Већина оних који се одлуче на крстарење небеским простором говори о погледу који оставља без даха, тишини и необичном сједињавању с природом.

После скока причају о облацима, адреналину, страху, кога су не знајући ни сами како превазишли, о томе како су лебдели или лежали на ваздуху посматрајући фантастичну панораму испод себе...

Неки тек тада тврде да су спознали шта значе слобода, одсуство граница и лажи, неиспуњених обећања... Постоје, кажу, само човек, падобранска купола и несагледива ширина.

Тешко је то опричати, потребно је пробати, доживети. Све то не траје ни неколико секунди, а као да се читав живот одвија баш тада и мења вас...

Падобранци још знају рећи да ко једном осети лет, хода земљом очију упртих у небо, тамо где био је и где тежи да се врати... То јесте неки другачији и нови свет.

А падобранац је увек у том свету, свом сну. Када не скаче, онда се припрема за скокове, мисли о њима, машта или се тек присећа тренутака проведених у ваздуху. Пре скока стрепи због неизвесности и ризика, који неизбежно прати такав позив, али га и чини изазовним и непоновљивим.

То су, можда, и разлози због којих неко постаје војни падобранац, јер се војно падобранство умногоме разликује од спортског или скакања падобраном из хоби

Падобран УМ-1 користи Војска Србије

Однедавно и Војска Србије интензивно употребљава падобран УМ-1 у 63. падобранском батаљону и Специјалној бригади. Тај падобран уведен је у оперативну употребу прошле године, након опитовања у Техничком опитном центру. Реч је о савременом падобрану типа „крило“, америчке производње, с деветокорном куполом идентичне конструкције и величине за главни и резервни падобран.

Падобран је намењен за извођење специјалних ваздушних десанта, више падобранске обуке, тренаж падобранаца и скокове с повећаним теретом. Прво је извршена преобука инструктора, а затим је и неколико група падобранаца завршило преобуку за нови тип падобрана. Средином октобра отпочела је и виша падобранска обука, која се први пут у нашој војсци изводи на падобрану крило.

Утисци наших падобранаца су веома добри – УМ-1 има велику носивост, добру управљивост и високу финесу, што су пожељне карактеристике за извођење прелета. Може се користити за скокове на слободно дејство активирањем ручице или меким падобранчићем, али и за скокове на принудно дејство приликом преобуке и више падобранске обуке. Опремљен је савременим падобранским аутоматом Cypres-2. ■

М. БРАДИЋ

Ветерани код амбасадора Израела

По повратку из Израела, чланови Удружења ветерана 63. обихли су све оне који су им помогли да реализују поменућу посету. Зато је делегација Удружења – Драган Мосић, Бранко Пауновић Душко, Томашевић, отац Драгослав Тополац – 29. октобра била на састанку с код израелског амбасадора Артура Кола. Присутновао је и други секретар амбасадe Јаир Формер, који је са ветеранима био приликом посете меморијалном центру „Муницијско брдо“ у Јерусалиму.

Саговорници су разменили искуства са пута, а ветерани су амбасадора информисали о плановима Удружења у будућности када је реч о сарадњи с Израелом, посебно током *Балканског скока пријатељства*, који би требало да се одржи идуће године у Бањој Луци, а на коме би гости били израелски падобранци. Такође, разговарали су о *Скоку слободе* у Израелу, на којем би српски ветерани учествовали.

Ветерани су амбасадору уручили грб Удружења и захвалницу на указаној подршци и помоћи током посете Израелу. ■

Б. ПАУНОВИЋ

AirSoft клуб чува традицију 63. падобранске

У јануару 2009. године у Бањалуци је формиран AirSoft клуб, први на просторима Републике Српске и Босне и Херцеговине. AirSoft је модеран екстремно-борбени спорт у коме се користе верне реплике стрељачког наоружања које испуштају пластичне или силиконске куглице калибра шест милиметара, мање опасне од дијаболо ваздушних пушака.

шња 63. падобранска бригада. Припадници AirSoft клуба су на тај начин желели да одају почаст тој славној јединици и промовишу вредности на којима је она почивала. Остварили су и сарадњу с Удружењем ветерана 63 из Ниша. ■

Циљ клуба јесте да поправи физичку спремност припадника јер за успешно обављање задатака у оквиру неког сценарија игре често је потребно прећи велике раздаљине пешке, савладати препреке, што захтева физички спрем

**Главни подофицир Специјалне бригаде
заставник прве класе Милосав Милосављевић**

Подофицири

Без увежбаних, физички припремљених и одговорних подофицира не може бити ни добре војске. Подофицир је занатлија. Ми смо сарадници, помоћници команданата и командира, они који обучавају и контролишу подофицира и професионалног војника. Ми усмеравамо кадар подофицира и дајемо Команди више времена за планирање и руковођење.

Подофицирски кор је носилац развоја и неговања кодекса војне професије и код подофицира и код професионалних војника. Заснива се на стручности и ауторитету, посвећености професији и оданости јединици. Лична храброст сваког подофицира Специјалне бригаде не доводи се у питање, јер он у свакој ситуацији мора да буде пример и узор војницима.

Тако говори главни подофицир Специјалне бригаде заставник прве класе Милосав Милосављевић. Осим што иза себе има богато искуство подобранца, извиђача диверзаната, снајперисте и алпинисте, он је

огледало и сваког припадника јединице која са правом носи епитет – елитне. Већ две године је на тој дужности и, како сам истиче, најтежи посао оставио је иза себе. Подофицирски кор, који је стуб сваке модерне војске, успостављен је на здравим и снажним темељима. Иако је досадашњим учинком више него задовољан, признаје да се није навикао на канцеларију, јер је његов радни простор, полигони као и вежбалишта – небо.

□ Специјална бригада је по много чему специфична јединица Војске Србије. Како гледате на место и улогу главног подофицира у њој?

– Дужност главног подофицира подразумева бројне обавезе и велику одговорност. Свакодневно мора да буде посвећен, да даје лични пример, али и да мотивише подофицире и професионалне војнике. Мој превасходни задатак јесте да обезбедим дисциплину и контролу људи, да дајем савете и предлоге претпостављеним официрима и водим бригу о стандардима индивидуалне обуке. Поред тога, задатак првих подофицира, али и главног, јесте да увек подсећају подређене на слободарске традиције нашег народа и потребу поштовања државних и војних знамења.

Међу основним задужењима је и брига о каријери подофицира, којих је у Специјалној бригади више од половине од укупног броја. Утолико је теже обављати селекцију и препознавати најбоље.

Радни дан ми почиње реферисањем главних подофицира из јединица. Задатак је да их усмерим и посаветујем да најбоље испуне предвиђене активности. На брифингу код команданта учествујем с осталим старешинама Команде, ангажован сам на задацима главног подофицира са тежиштем на реализацији индивидуалне обуке, а учествујем и у планирању и доношењу извештаја команданту о урађеном, текућим активностима и плановима.

Кључ рада је једноставан – као што ја саветујем и усмеравам подофицире који су под мојом надлежношћу, тако и командант усмерава мене. Наглашавам да је Специјална бригада посебна највише по обуци, тако да највећу пажњу поклањамо том сегменту рада, где и постижемо најбоље резултате.

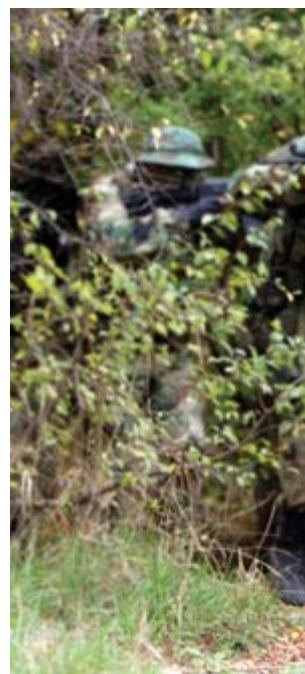
□ Главни подофицир, по природи дужности, упућен је на команданта Бригаде,

Ослонац

док су први подофицири везани за командире чета. Како оцењујете тај вид сарадње од како је успостављен подофицирски кор у нашој војсци?

– Досадашња сарадња са командантом је врло добра. Радимо „отворених карата“, сасвим искрено и без резерве. Управо у томе и јесте моја функција – да пренесем и укажем команданту на постојеће проблеме, како би доносио најбоље одлуке. Драго ми је што је он у потпуности схватио значај подофицира, тако да наша сарадња тече без икаквих проблема.

Желим да истакнем да је број подофицира у

Специјалној бригади изузетно велики и да смо успоставили линију која броји чак 18 првих подофицира. Ова линија још није потпуна, али је веома функционална.

Између команданта с једне стране, и мене, односно, главних подофицира у батаљону и првих подофицира у четама, с друге, однос је добар. Команданти батаљона схватили су улогу главних подофицира, док се код командира чета постепено кристалише схватање улоге првих подофицира, односно значаја њихове добре сарадње. Основно је да подофицири нису посебна, већ паралелна линија која подржава командовање.

□ Имајући у виду посебност задатака Специјалне бригаде, постоје ли специфичности у улози подофицира, а посебно главног подофицира Специјалне бригаде у односу на колеге у осталим бригадама?

– Специјална бригада се по много чему разликује од осталих јединица Војске Србије. Специфичности углавном проистичу из намене јединице и начина на који су у њој изводи обука. Зато је неопходно да се програми, планови и задаци прилагоде сваком подофициру. Свакоме треба одредити индивидуалне задатке, а да не говоримо о физичким пробама, тестирању и ризичности обуке. Са ризицима у падобранској, скијашкој, верачкој или ронилачкој обуци срећемо се скоро свакодневно, па је самим тим већа моја одговорност, него што је то случај са главним подофицирима у осталим бригадама.

□ Која је била највећа препрека коју сте као главни подофицир Специјалне бри-

гаде морали да савладате?

– Претпостављам да су се сви главни подофицири у јединицима Војске Србије поступају на дужност суочили са сличним проблемима. Највећи је, без сумње, био успостављање и утемељивање подофицирског кора, који је до скоро био новина у нашем систему. Велики напор било је потребно уложити, како би сви у бригади на најбољи начин схватили нашу улогу, која је знатно важније него што је то раније био случај.

□ Каже се да су подофицири „кичма“ војске. Имајући у виду њихову улогу у процесу обуке, шта то значи у Специјалној бригади?

– Највећа улога подофицира управо је у области обуке. Она је тако организована да батаљонима, у зависности од додељене мисије, даје велику самосталност. Улога подофицира због тога је сложенија. Велику пажњу придајемо физичкој обуци и непрекидно је подижемо на виши ниво. Слично је и са осталим видовима усавршавања попут курсева на нивоу бригаде, где се укључују први подофицири и инструктори обуке.

Како је још крајем 18. века добро приметио барон Фон Штубен, обележје професионалне, добро увежбане и дисциплиноване војске јесте њен подофицирски кор. Без увежбаних, физички припремљених и одговорних подофицира не може бити ни добре војске. Подофицир је занатлија. Ми смо сарадници, помоћници команданата и командира, они који обучавају и контролишу подофицира и професионалног војника. Ми усмеравамо кадар подофицира и дајемо Команди више времена за планирање и руковођење.

КОМАНДОВАЊА

□ Међу задацима главних подофицира јесте бригаа о статусу подофицира и развоју њихове каријере. Које квалитете треба да испуњава подофицир или професионални војник да би имао успешну каријеру обележену напредовањем?

– Образовање је на првом месту и основни је услов за даље напредовање. Физичка спрема и склоност ка изазовима свакако су пожељни. Сваки војник професионалац требало би да буде дисциплинован, прецизан у извршавању задатака, а поштовање реда и наређења се подразумевају. То је утолико важније јер се у Специјалној бригади ниво дисциплине годинама усавршава.

Међу задацима подофицира је бригаа о колективу и атмосфери која влада међу људима. На дух који влада међу припадницима Специјалне бригаде можемо бити поносни. Тако је међу падобранцима, рониоцима, антидиверзантима... Ризик и сложене ситуације везују људе и рађају нераскидива пријатељства. Јачање колектива и бригаа о људима стални су нам задаци. На том пла-

Каријера за понос

Заставник прве класе Милисав Милосављевић, главни подофицир Специјалне бригаде, рођен је 12. децембра 1966. у месту Леце, у општини Медвеђа.

Пут од војника по уговору до главног подофицира јединице започео је 1988. године. Конкурисао за војника по уговору у диверзантском одреду Генералштаба ЈНА, чиме је почела његова војна каријера. У активну војну службу ступио је у чину водника 1991. године, после чега је напредовао од командира диверзантске групе 72. специјалне бригаде, до инструктора за специјално наоружање и опрему, командира, затим командира падобранског одељења, четног старешине и референта у одсеку за извиђање у Специјалној бригади, те главног подофицира Команде Специјалне бригаде.

Током каријере забележио је више од 100 падобранских скокова, а прошао је и више курсева – извиђачко-диверзантски, скијања, верања, употребе хладног оружја, прецизне паљбе...

Ожењен је Драгославом и има десетогодишњу ћерку Невену.

ну подофицири имају највећу улогу. Команданти и командири се мењају, а једино подофицири остају дуго у јединици. Они памте своје војнике, сећају се њихових успеха и подвига и старају се да их време не избрише из сећања.

□ Падобранац сте са великим искуством, а данас Вам радни дан протиче углавном у канцеларијским пословима. Недостају ли Вам висине?

– Мало је рећи да ми недостају. Иако сам већ две године на овом месту још се нисам навикао на канцеларију, састанке и папире. Потреба за висинама јача је од свега. Зато се трудим да што више времена проводим на терену са војницима. Таква ми је била каријера – верање, скијање, гађања, и наравно – скокови. Мој падобран са куполом, популарна „осмица“, нераздвајан ми је пријатељ скоро две деценије.

Први пут сам скочио 26. новембра 1992, на основној падобранској обуци као припадник 72. специјалне бригаде. Имао сам част да будем међу реткима који су из ове јединице завршили обуку у чувеној 63. падобранској бригади у Нишу. Јануара следеће године окончао сам обуку и до сада „нанизао“ 103 скока. Стои пут сам скочио маја прошле године у Панчеву. За 18 година падобранске службе никада нисам имао ниједан пех. То је последица искључиво поштовања процедуре.

Кључ успеха сваког падобранца јесте обука. Он мора бити максимално оспособљен, јер једино то гарантује да ће успети у свакој ситуацији, ма колико била ризична. ■

Никола ДРАЖОВИЋ
Раде ДРАГОВИЋ

МЕДИЦИНСКИ АСПЕКТИ
ПАДОБРАНСТВА

Искушења ПОД КУПОЛОМ

Један од првих услова за бављење падобранством јесте здравље. Слично као и код пилота, ронилаца или алпиниста, неопходна је отпорност организма на стрес, нагле промене притиска и температуре. Сваки скок представља велико искушење за срце, плућа, мишиће, зглобове... О тој теми, селекцији, превентиви, научним сазнањима и применама у пракси говори пуковник др проф. Славиша Ђурђевић, физијатар и ендокринолог, водећи стручњак за медицину спорта и ваздухопловну атропометрију Института за ваздухопловну медицину.

Остоје професије које никада не могу постати ствар пукe рутине, једноставне, монотонo поновљене процедуре, понекад невидљиве стеге... Не, падобранци су попут пилота или ронилаца увек спремни да доживе нешто ново и другачије па је њихов ентузијазам уско повезан са дометима позива у којој стреме ка врхунским резултатима. Код њих не постоји безидејност, отаљавање посла, медиокритетски однос према задацима. Већ сама идеја да постану

војни падобранци садржи искрено пристајање на рад, дисциплину, усавршавање,... Често до горњих граница издржљивости.

Њима је падобран превозно средство, необично по много чему, нарочито ако се има у виду изглед, брзина и амбијент по коме пливи. Долазе с неба, а за радар су заиста невидљиви. Могу да се пребаце на најнеприступачније терене, далеко иза првих непријатељских линија, обучени су да господаре ситуацијом на небу и земљи. Они су нечујни,

брзи, неухватљиви, веома прецизни у свакој прилици, а жестоки када затреба.

Наравно, пут до звања припадника Падобранског батаљона Војске Србије је трновит, од селекције до слојевитих облика обуке, врхунског професионалца, чему сви они стреме. Једноставно, не може да буде другачије. Овај пут ћемо се осврнути на чињеницу да су они само људи чији организам, ма како био саткан, опет трпи и носи терет професије. У томе ће нам помоћи пуковник професор др Славиша Ђурђевић, физијатар и ендокринолог у Институту за ваздухопловну медицину, стручњак који је добар део богатог искуства стекао проучавајући и падобранце, бринући да им сачува здравље, продужи радни век, санира повреде, осмисли мере превенције...

Силе и промене

Тако ће пуковник Ђурђевић још у уводу истаћи како је за падобранца (десантно-борбеног и диверзантског) пожељна максимална телесна маса до 95 килограма, неопходна психофизичка стабилност, конзистенција скелетно-мишићног система...

Падобрански скок, без обзира на тип падобрана, изводи се у просеку са 5.000 метара висине при брзини од 500 до 600 километара на сат хоризонталним убрзањем. Потом креће у стреловито понирање брзином од 100 метара у секунди. На висини од 1.500 метара отвара се падобран и долази

до снажног динамичког удара, кад нарочито трпе мускулатура и коштаноглобни део раменог појаса. Дешавају се велике промене брзине кретања, од сто метара у секунди на пет до седам метара у секунди. Комплетне силе разлагања динамичког удара преносе се на рамени појас и горње екстремитете. Следећа критична тачка јесте приземљење. Без обзира на то што се натезањем конопа скупља купола и успорава лет, сам доскок одговара „паду“ са три метра. Рецимо с првог спрата или врха кошаркашке табле.

Тада су на удару скочни и колени зглобови па је врло важно колико су падобранци спремни да издрже оптерећење. Обично се при доскоку прибегава систему колутова унапред када се прерасподељује тежина и разлажу силе оптерећења.

Важно је осврнути се и на температурне разлике током скока, јер утичу на промене у организму. Наиме, на сваких 1.000 метара висине, температура опада за пет степени, што значи да је на 5.000 метара одакле се изводи скок, температура нижа за 25 степени у односу на тло. Осим тога, падобранци су изложени и такозваном дисбаризму или смањењу парцијалног притиска кисеоника, азота и осталих гасова у склопу смањења општег атмосферског притиска. На поменутих 5.000 метара износи свега 0,33 атмосфере.

Стрес

– Стрес је, такође, присутан и заслужује посебан осврт. При сваком скоку ослобађа се знатна количина адреналина који можемо мерити праћењем концентрације ванил-манделичне киселине у урину. Наравно, забележене су знатно веће вредности код недовољно утренираних падобранаца у односу на њихове искусне колеге. Осим тог параметра, можемо мерити снагу одређених група мишића, боље рећи степен опадања снаге горњих и доњих екстремитета. То је веома битан сегмент јер утиче на даљи ток извођења борбених задатака након приземљења. Дакле, пожељно је што дискретније умањење степена мишићне снаге. На умањење снаге мишића утичу и повишена вредност адреналина који доводи до грча крвних судова попречно-пругастих (скелетних) мишића, потом вазоспазам који се одвија због ниских температура на великим висинама, онда елевација (подигнуте руке због управљања системом конопа), што за последицу има сливање крви. Битан је и притисак везова постављених у троугао преко препонског дела. Током лета ствара се осећај утрнулости који је пролазан. Степен подношљивости саме компресије је већи уколико је већа мишићна маса. Отуда жене лакше подносе ову појаву. То морамо поменути и због чињенице да у Специјалној бригади имамо пет дама које су успешне старешине, одличне падобранке, такмичарке – истиче пуковник Ђурђевић.

Као последица убрзања, падобранци се суочавају и са мањком дотока крви, односно кисеоника и шећера у скелетним мишићима, горњих и доњих екстремитета пре свега.

– Радили смо истраживање везано за степен опадања снаге током прелета падобранима типа „крило“. Тестирали смо 25 падобранаца, средње развијених (ухрањених), који су са 5.000 метара извели скок и мерили степен опадања снаге одређених мишићних група. Посебно смо обратили пажњу на примицање бута, прегибаче потколенице,

приводиоце надлактице и прегибаче подлактице. Запазили смо статистички значајно опадање снаге примицача бута и прегибача подлактице док прегибачи потколенице и примицачи надлактице нису забележили значајан пад снаге – каже наш саговорник.

Превентива

Осмишљен тренаж, план и програм обуке прилагођен искуству падобранца неке су од мера превенције. Професор Ђурђевић препоручује кинезитерапијске активности које подразумевају и висинске припреме уз одређене погодности који важе за пилоте, а тренутно их нема у Правилнику који „следи“ падобранцима. Боравак и скијање на висини преко хиљаду метара, на пример. Пред сваки скок треба урадити одређени систем вежби које би побољшале циркулацију, оксигенацију плућа, припремиле скелетно-мишићни систем за напоре који их очекују. Посебно треба водити рачуна приликом доскока и колутом напред прерасподелити спрег сила.

Велики број скокова неминовно оставља траг на лигаменте и тетиве, кичмени стуб

и хрскавичаве структуре. Повреде су такве да изискују дуг и стрпљив опоравак. Најчешће повреде падобранаца су, пре свих, дисторзије, уганућа, ишчашења, растегнућа мишића и лигамената (дистензије), контузије или удари са хематомима (крвним изливом) у зглобним шупљинама и мишићном ткиву, оштећења тетивног и лигаменталног апарата, проблеми дискус херније....

Падобранци који су забележили преко хиљаду скокова имају неку врсту проблема са дископатијом која умањује функционалну и радну способност. Дакле, постоји „замор материјала“ и век трајања. Биомеханика је наука која даје одговоре на та питања.

Превенција очувања мишићне снаге, по мишљењу пуковника Ђурђевића, може се потражити и уградњом седалног каиша који би смањio притисак на препонску регију јер би се прерасподелила тежина и побољшала циркулација. Наравно, тако прилагођеног да се лако ослобађа приликом приземљења. Затим, додавањем сунђерастих или ваздушних оплата око препонских каишева који би спречили утицај на мањак мишићне снаге и осећај утрнулости. То је циљ наредних истраживања наших стручњака.

Превентивни медицински програми почињу још током селекције. Обавља се на Институту за ваздухопловну медицину, где се процењује анатомска грађа и функционална способност према критеријумима војног и цивилног правилника. Процењује се критична мишићна маса, степен ухрањености, брзина реакције, степен спретности и окретности, могућност оријентације у простору и брзо прилагођавање на новонастале услове. То се ради уз помоћ тестова мишићне снаге, експлозивности, координације, статичке издржљивости, брзине реакције... Високософистицирани уређај „Cybex 340“ непогрешиво бележи све параметре на основу којих се даје оцена способности.

Овоме претходи соматометријско (структурно) испитивање, пре свега локомоторног апарата, откривање телесних деформитета, асиметрија, моторних дефицита и евентуалних фактора ризика који би утицали на умањење здравствених способности. Након тога се врши селекцијска тријажа кандидата. У посебном уређају, хипер и хипобаричној комори, ради се испитивање на хипоксичне услове (недовољне концентрације и притиска кисеоника). Тестира се и подношљивост на такозвани декомпресиони прасак (јавља се код прскања кабине). То је битније код пилота, али важна је и отпорност падобранаца.

Физикалне процедуре су сложеније и захтевају дужи опоравак. Треба што раније почети процес рехабилитације. Падобранство је свакако високоризично занимање, веома захтевно, сложено у сваком па и медицинском погледу. ■

Бранко КОПУНОВИЋ
Снимео Димитрије ОСТОЈИЋ

ИСПИТИВАЊЕ ПАДОБРАНА У ТЕХНИЧКОМ ОПИТНОМ ЦЕНТРУ

Професија одабраних

Нема летних испитивања без опитних падобранаца и инжењера који са земље руководе задатком. Иако су те две професије специфичне и независне, оне су уско повезане јер једни без других не могу. Циљ им је заједнички – падобран у ТОЦ-у мора да прође сва могућа испитивања пре него што стигне у јединицу.

Од неког кажете да вам је професија опитни падобранац уврежено је мишљење да падобран, кад изађе из фабрике, ставите на леђа и искочите из летелице, па шта буде. Нисмо ми толико неурачунљиви. Ово је посао који има специфичности и одређен проценат ризика, али се обавља по одређеној процедури која смањује ризик готово на нулу. Никад није нула, али се њој тежи – каже старији водник прве класе Небојша Јандрић Џими, наш врсни опитни падобранац.

Његовим речима започињемо причу о испитивању падобрана у Техничком опитном

центру чији су главни јунаци управо опитни падобранци. Саговорници су нам потпуковник сц. Саша Тирнанић, дипл. инж, начелник Одељења за испитивање ваздухоплова у лету, који уједно води и испитивање падобрана, и заставник Слободан Николић Џони, такође опитни падобранац.

Степенице испитивања

Да би нови падобран стигао до опитних падобранаца потребно је да претходно прође одређене степенице. Потпуковник Тирнанић прича како тај пут креће из специјалне брига-

де у којој изражавају захтев за набавком, води до Управе за планирање и развој ГШ ВС и Сектора за материјалне ресурсе МО. Наставља се елаборатом за набавку, тендером и на крају узорак падобрана долази у ТОЦ на испитивање. Завршним испитивањима подвргавани су до пре неку годину падобрани домаће производње, а данас преовладавају верификациона испитивања иностраних. Комплетна провера спроводи се у ТОЦ-у.

Потпуковник Тирнанић каже да се падобрани (или њихове компоненте) тестирају према одређеној методологији која је дефинисана стандардима. Сврха тих опитовања јесте доношење оцено о испитиваном средству на основу поређења установљених карактеристика падобрана и карактеристика прописаних захтевима, прописима или стандардима. Уопште, цео поступак састоји се из неколико фаза: припреме за испитивање, испитивања на земљи, испитивања у лету и на крају израде извештаја. За мерење одређених особина падобрана користи се специфична мерна опрема (користи се и за испитивање других врста средстава), али и опрема прилагођена само за ту намену.

– Методологија испитивања падобрана осмишљена је тако да се узимају у обзир екстремни услови његове експлоатације како би била остварена висока поузданост рада свих компоненти, али се и поред тога у пракси дешавају непредвиђени случајеви и несреће. Зато је потребно пратити сваки тип падобрана током његовог животног века да би се ути-

Десет опитних падобранаца

Први опитни падобранац дошао је у Ваздухоплови опитни центар, данас ТОЦ, фебруара 1951. године. Био је то Душан Новаковић. Он је започео испитивања падобрана. Од тада до данас том професијом бавило се у ТОЦ-у десет људи. Поред Новаковића, то су Сава Остојић, Душан Кнежевић, Томислав Маћешки, Јово Стејић, Јован Јовановић, Душан Радовановић, Саша Стефановић, Небојша Јандрић и Слободан Николић. Сви су живи, сем Новаковића, што побија мишљење да је животног века падобранаца кратак. Људи су доживели дубоку старост бавећи се тим послом.

Први скок не изводи Падобранац већ падобранска лутка

Припреме за почетак испитивања у лету

цај фактора технике свео на минимум и унапредила методологија испитивања – каже Тирнанић.

За сваки задатак испитивања инжењер, као вођа задатка, у сарадњи са опитним падобранцима и у складу са релевантним

стандардима и прописима, израђује програм и план испитивања. Садржај програма и плана испитивања зависи од врсте испитивања и типа средства које треба испитати. Може се рећи да добро концептиран план представља пола обављеног посла.

Пре преласка на испитивања у лету неопходно је утврдити да ли је падобран у потпуности израђен према достављеној документацији и да ли његова конструктивна решења омогућавају безбедно извршење скока. Фаза испитивања на земљи обухвата: проверу спољног изгледа и димензија, проверу масе, паковање падобрана, испитивање погодности падобрана за руковање, мерење силе активирања падобрана помоћу ручице за активирање, проверу утицаја околине. Након тога падобран се пакује према достављеном упутству. То је неопходно не само да би се добила потребна конфигурација за испитивање већ се тада могу уочити евентуални пропусти конструкције који могу довести до отказа падобрана (или његовог дела) у фази опитовања у лету.

Спакован падобран, припремљен за скок, ставља се на падобранце различитих висина и грађе, који су репрезентативна групу корисника, и проверава се могућност подешавања система веза падобрана, те несметан приступ уређајима за активирање главног и резервног падобрана. Стандардима су прописане најмање и највеће вредности силе потребне за активирање ручица, како би се избегло самоактивирање падобрана.

Лет – најважнији тест

Када се сав посао на земљи заврши прелази се на фазу испитивања у лету. Тада се проверавају функционалност, чврстоћа падобрана и перформансе. Наравно, прве скокове не изводе опитни падобранци већ падобранска лутка која симулира човека масе 80 килограма. Падобран се качи на њу и испитује његово понашање – како се отвара, колико му времена треба за то, да ли има неких проблема, како се понаша у ваздуху.

– Ако се установи да се поуздано и правилно отвара, на „сцену“ ступају опитни падобранци. Они се постепено упознају са понашањем новог падобрана тако што прве скокове са самосталним активирањем изводе са отварањем падобрана након кратког слободног пада у трајању до пет секунди (кратке задршке у отварању). После неколико скокова време проведено у планираном слободном паду продужава се до двадесет секунди (дуга задршка). За то време падобранац уочава како му ранац падобрана са системом веза „лежи“ на телу, односно његово понашање и могућност ограничавања покрета тела – објашњава потпуковник Тирнанић.

Испитивање чврстоће падобрана врши се тестом преоптерећења. И за то се користи падобранска лутка, с тим што јој се додају оловни тегови како би се повећала маса. Након извршених функционалних испитива-

ПАД БРАНАЦ

ња прелази се на фазу одређивања перформанси главних и резервних купола – време отварања, пут отварања, брзина пропадања, максимално успорење, вертикална и хоризонтална брзина, финеса, стабилност, време заокрета.

Устаљено је правило да одређивање перформанси означава практично крај испитивања. Тада се зна да је све безбедно и функционално, само је питање нијанси – нпр. да ли падобрану за отварање треба 3,5 или пет секунди. По завршеном испитивању и обради података за одређивање перформанси израђује се извештај о испитивању у строго прописаној форми.

На питање колико трају таква испитивања, одговор није једноставан јер је свако опитовање посебно. Оно зависи од проблема око увезивања технике и временских услова, али у просеку траје месец и по радних дана.

Има доста произвођача падобрана у свету, али је реномираних мало. Кад се купује за војне потребе узма се квалитетан производ. На пример, последњом набавком купљени су падобрани од произвођача који је један од три најбоља у свету по квалитету и производњи.

– Кад испитујете више типова падобрана, тактичком носиоцу, који доноси одлуку, треба препоручити онај који мање оптерећује човека. Треба да, поред човека, понесе и одређену количину неопходног материјала – типа ранаца, а да све то не буде велико оптерећење при отварању падобрана. Постоје падобрани који имају мање ударно оптерећење, тако да штеде човека. И о томе размишљамо. Увек се исплати купити бољи. Ми се не бавимо само опитовањем средства већ имамо у виду и то да ће их човек користити, а и да буду погодни за експлоатацију у трупи – да падобранац може да га користи дуги низ година – каже Тирнанић.

Употребни век падобрана је 10 година, а кад се ремонтује укупно 24.

Заставник Слободан Николић, опитни падобранац каже да је код старијих типова падобрана прописан век употребе и начин

Временски услови

Испитивање појединих перформанси падобрана, као што су хоризонтална брзина, финеса, време заокрета, захтевају специфичне временске услове за добијање валидних резултата. Ти временски услови подразумевају мирну атмосферу са добром видљивошћу, без термичких кретања и са врло slabим непрекидним ветром. Такви услови најчешће се могу остварити у раним јутарњим сатима.

Стандарди

Постоји неколико стандарда који се користе за испитивање људских падобрана. Ваздухопловне власти земаља Европске уније (CAA), САД (FAA), а и Републике Србије (Директорат цивилног ваздухопловства) прописују да се падобрани (и њихове компоненте) могу користити само ако су произведени по техничким стандардима JTSO-C23 (Европска унија), односно TSO-C23 (САД). Наведени технички стандарди прописују да се испитивање падобрана мора извршити према стандарду SAE AS8015B из 1992, који се односи само на резервне и падобране за спасавање. Испитивање главних падобрана није дефинисано посебним стандардом. Падобрани намењени војсци САД испитивани су према стандарду MIL STD 858, а по његовом укидању 1995, испитивање се врши према спецификацији MIL DTL 6645. У Војсци Србије користе се стандард СНО 4418 и прописи о квалитету производа (ПКП) за конкретне типове падобрана домаће производње.

чувања, за разлику од савремених који трају док трају. Зато је проблем како дефинисати век употребе јер се он разликује од броја и врсте скокова, начина одржавања и од услова у којима је складиштен. У војсци се падобрани одржавају у строго прописаним и климатизованим просторијама, али то није случај у цивилству.

Пирамида селекције

Како се постаје опитни падобранац и по чему се разликују од њихових колега у специјалној јединици. Стариј водник прве класе Јандрић објашњава да опитни падобраници представљају врх пирамиде. Да би се то постало морају да прођу у специјалној јединици најпре основну селекцију. Неко време проведу у звању падобранца, па прелази на виши ниво обучавања. И опет се та пирамида селективности сужава па се мањи број људи упућује на курс инструктора. Потом падобранац мора у звању инструктора да проведе одређени стаж, отприлике 10 година, да акумулира знање и искуство, покаже личне афинитете и да има минимум 500 скокова како би могао да конкурише за место опитног падобранца. А у ТОЦ се долази по потреби службе, ако се укаже место. Ту је конкуренција најужа јер је ТОЦ увек имао само по двојицу. Али опет мора да похађа курс за опитног падобранца.

За разликују од колега који обављају падобранску службу у трупи и раде са средствима која су већ уведена у НВО, тачније добијају их готове, опитни падобраници испитују нова средства и прототипове, па је њихов задатак опитовање и усвајање нових технологија. Зато ниво опитног падобранца тражи много више теоретског знања и ширине у познавању те материје. Они морају стално да читају страну литературу и прати шта се ново дешава у свету, а било би пожељно да тамо иду на усавршавање.

– Падобранство је жива ствар, која еволуира и мења се. Знања која смо имали пре пет или 10 година већ су застарела по светским стандардима. Увек смо у трци са временом и информацијама. Морамо да пратимо светске трендове како бисмо изашли на иностранство и купили квалитетне падобране, али не прескупе – сматра Јандрић.

Испитивање падобрана је стандардна процедура и увек се научи нешто ново. То је чар посла – ново искуство и за падобранца и за инжењера.

– Код нас се не школују инжењери за овај посао јер је то специфична област. Када сам пре 10 година почео да се бавим тим послом нисам ништа знао и требало ми је пуно времена да научим. Још је теже ако немате квалитетне падобранце. Они су ти који на-

шем инжењерском размишљању дају импут и поента целе приче је да се те две струке укрсте – ми једни без других не можемо. Инжењер много лакше схвата проблематику када му је падобранци објасне, а најбоље ако са њима скаче. Како то није нигде прописано, треба нам више времена да укапирамо целу причу, али генерално се то савлада – истиче потпуковник Тирнанић.

Важно је да падобран у ТОЦ-у прође сва могућа испитивања пре него што стигне у бригаду. А ако се деси неки пропуст, падобранци морају на то да укажу колегама у ТОЦ-у. Можда је нешто пропуштено или би требало да осмисле неке нове методе како би се проблем решио.

Профил опитног падобранца

Јандрић истиче да је падобранство по дефиницији ризична професија и да се с времена на време појављују ризичне ситуације. Он је имао четири отказа падобрана у целој каријери, а Николић три. И после отказа вратили су се истог дана професији. Схватили су то као искуство више.

На питање да ли се опитни падобранци повређују, рекли су нам да се то догађа мање искусним колегама. Најчешће страда-

Мерна опрема

За потребе испитивања падобрана користи се основна мерна опрема – дигитални аквизициони систем и оптодеодолитски аквизициони систем Skytrack, потом дигитални динамометар и дигитална вага за мерење масе.

Дигитални аквизициони систем састоји се од уређаја за прикупљање, обраду и анализу података (Logger) и мерних претварача. На уређај се истовремено могу прикључити до четири компатибилна претварача. Logger се за потребе испитивања у лету поставља у спољни цеп посебно направљеног прслука. У четири унутрашња цепа прслука постављају се мерни претварачи. Посредством прслука систем се поставља на падобранца и он се може користити за испитивање процеса отварања било ког падобрана, али и његове вертикалне брзине.

Високо прецизан оптодеодолитски систем Skytrack користи се за мерење координата објекта у ваздушном простору. Систем омогућава ручни и потпуно аутоматски мод праћења летећих објеката у реалном времену, те послеплетно срачунавање њихових брзина, убрзања и трајекторија.

За испитивање резервних купола користи се падобрански систем са двоструком одбацивањем, који поред главне и резервне куполе има грудни резервни падобран (друга резервна купола). Опитни падобранца са тим системом може да, приликом испитивања резервне куполе, уколико дође до отказа, одбаци испитивану куполу и отвори другу, познату и проверену, резерву. Такође, он тада може да безбедно, у лету, провери функције гуртне за аутоматско отварање резервне куполе. Одбацивање главне и активирање резервне куполе раније се изводило да би се спасао живота, а сада ради испитивања, обуке и тренаже падобранца.

Падобрани се тестирају према одређеној методологији која је дефинисана стандардима

ју доњи екстремитети – скочни зглобови, колена. Они нису имали ниједну повреду, али је приметно да дуготрајно излагање повећаним оптерећењима изазива деформитете на кичми.

– Сваки скок завршава се тек кад је падобранца на земљи. Карактеристично за скокове је да мораш да урадиш низ радњи да би преживео и безбедно се спустио. Ако неку заборавиш или прескочиш може ти се нешто лоше догодити. То је процедура која мора да се увежба и јако је битно бити потпуно концентрисан и физички спреман за скок. Отказ није ништа посебно – одрадио сам процедуру онако како треба и ту сам. То је вештина која мора стално да се вежба. И ако неко време изађете из штоса, треба вам доста да се вратите. Ми овај посао радимо јер га волимо. То је наша страст – истиче Слободан Николић.

Његов колега Јандрић додаје да им је падобранство животна професија и велики део свог слободног времена троше на то. Он је инструктор падобранства, спортски падобранца, такмичар, државни репрезентативац, а Николић пилот парашутера и један од најискуснијих на нашем поднебљу. Викенде углавном проводе негде на ливади, планини летећи и скачући.

Да би били у успешни у послу који раде морају да одлазе у иностранство на усавршавање, на жалост о свом трошку. На тим такмичењима појављују се нови произвођачи

падобрана са новим идејама које ту презентују, јер они знају да су на европском или светском такмичењу окупљени најбољи падобранци. Прошле године су о приватном трошку били у Русији где су се у аеродинамичном тунелу усавршавали у новим техникама слободног пада. Тај савремени тунел помаже да се много брже савладавају неке технике и много боље напредује. Вратили су се са богатим искуством јер су тамо за пар дана направили еквивалент 320 скокова, колико изведу за две године.

Наши саговорници будућност падобранства виде у новим технологијама – примени специјалних падобрана за специјалне намене. Округле куполе неће изумрети због њихове намене у основној јединици – као филтер за људство, за основни ниво обучавања, и служиће за масовну примену. А падобранство иде у смеру падобрана који имају већу могућност прелета од тачке до тачке. Самим тим ту је потребна посебна опрема – ГПС, кисеоничка опрема, опрема за ноћно осматрање и слетање... Иде се у том правцу да се максимално искористи потенцијал падобранца како би обавио неки специјални задатак који се у 99 одсто случајева изводи ноћу. Такође, тенденција је да се падобранци „моторизују“. Једна немачка фирма већ је направила турбински мотор. ■

Мира ШВЕДИЋ
Фотографије из архива ТОЦ-а

СПЕЦИЈАЛНА ЈЕДИНИЦА ПОЛИЦИЈЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Више од елите

Елитна формација Министарства унутрашњих послова Републике Српске – Специјална јединица полиције (СЈП), посебно обучена и опремљена, намењена је за борбу против терориста, ослобађање отетих талаца и извршавање осталих специјалних задатака. Засигурно спада међу елитне организационе јединице полиције у Босни и Херцеговини.

Специјалне полицијске јединице некадашњих југословенских република доживеле су исту судбину – после распада заједничке државе биле су језгра за оснивање специјалних војно-полицијских јединица новонасталих земаља. Данашња СЈП наставља традицију специјалне полицијске јединице републичког Секретаријата унутрашњих послова Босне и Херцеговине из Сарајева. Била је у јавности позната као „Ласта“, а формирана је 1982. године. Јединица се после избијања ратних сукоба у БиХ почетком 1992. распадала и од ње су настале два нова састава – Јединица за подршку полиције (босанско-хрватске федерације) и Бригада специјалне полиције (српска),

која је основана 4. априла 1992. године. У њеном саставу била су 34 припадника српске националности која су се одвојила од некадашње специјалне јединице Секретаријата БиХ.

Настанак и развој

Распламсавањем сукоба на простору БиХ, Специјална бригада полиције проширила је првобитно језгро, тако да је у наредном периоду јединица у саставу имала чак девет специјалних одреда. Били су распоређени широм Републике Српске – у Палама, Шековићима, Требињу, Бијељини, Добоју, Бањалуци, Приједору, Илици и у Фочи. Команда бригаде била је стационирана у Јањи, наоко Бијељине.

Основна намена јединице била је да успостави јавни ред и мир, елиминисе терористичке групе и учествује у одбрамбено-отаџбинском рату. Функционисала је и као маневарска формација за брза дејства широм Републике Српске. Имала је мноштво оружаних акција у којима је живот изгубило 138 њених припадника, а 400 је теже и лакше рањено. За првог команданта Специјалне бригаде полиције постављен је Миленко Каришић, а од 1993. па до 1997. године бри-

гадом је командовао Горан Сарић.

По завршетку одбрамбено-отаџбинског рата и потписивања *Дејтонског мировног споразума 1995.* године, реформисано је Министарство унутрашњих послова, и то су стриктно контролисале војне и полицијске мировне снаге Сфора и Иптфа. Већина одреда је угашено или трансформисано у специјализоване тимове на три локације у Српској. Од 1997. до 1999. команду над јединицом имао је Душко Јевић. Тада је Специјална бригада полиције променила назив у Бригаду полиције за антитерористичка дејства и прешла на мирнодопске услове рада. У времену од 1999. до 2004. године бригада поново мења назив у Службу специјализоване полиције, којом командује Драган Лукач.

Значајан датум за садашњу организациону структуру СЈП јесте 1. јул 2000. када је Специјална полиција трансформисана из *Анекса 1А* у *Анекс 11* *Дејтонског споразума* и званично формирала антитерористички тим, у саставу Службе специјализоване полиције. Тада је и потписан *Правилник о имени и допуни Правилника о унутрашњој*

Сарадња

Припадници Специјалне јединице полиције, у више наврата, боравили су у САД где су завршили курсеве при смотре и контрапри смотре, курс пратње и обезбеђења личности, курс преговарања у кризним ситуацијама, основну и напредну антитерористичку обуку.

У организацији Карабиниера, у Италији је организована обука из алпинизма и ронилаштва, а обука из интервенције специјалних јединица, нарочито приликом криза у саобраћајним средствима организована је такође у Италији.

Припадници Јединице завршили су и обуку за коришћење минско-експлозивних средстава у Немачкој.

Присуствовали су и семинарима из делокруга специјалних јединица на којима су учествовале специјалне јединице са простора бивше Југославије и Балкана. Посебно су сарађивали са Министарством унутрашњих послова Републике Србије, односно Противтерористичком јединицом, Специјалном антитерористичком јединицом и Ронилачким центром Жандармерије.

организацији и систематизацији радних места у Министарству унутрашњих послова.

Према усвојеном *Правилнику* расписан је интерни оглас и после тестирања кандидата и избора припадника антитерористичког тима, тројица вођа тимова и 24 полицајца отпочели су антитерористичку обуку коју су водили инструктори француског инструкторског тима Иптфа, међу којима су били припадници Интервентне групе националне – GIGN.

Антитерористичка обука

Програм антитерористичке обуке реализован је у три целине – основни, напредни и потврђујући део. За сваки од њих постављен је прецизан циљ који је потребно постићи и у складу с тим одређена су тежишта у појединим областима обучавања. Реализоване су и две провере припадника антитерористичког тима – физичка спремност и стручна оспособљеност, на којима су четворица припадника искључена из тима јер нису испунили предвиђене критеријуме. Обука је трајала девет месеци.

Од 2004. до 2006. године Служба мења име у данашњи назив – Специјална јединица полиције, којом командује Ранко Вуковић. Од 2006. њен командант је Предраг Крајновић. Јединицу су у то време чинили Команда, А тим – *упадни*, Б тим – *специјализовани* и Ц тим – *хеликоптерски*, затим, група за аналитику и обуку, те одељење за техничку службу.

Уз команданта, у Команди су радили помоћници команданта за различите области, инструктори, психолог, медицински техничар и неколико логистичара. *Упадни тим* имао је три тима, који су се састојали од три групе по четири човека. Бројао је око 40 припадника. *Специјализовани тим* чинили су снајперска група, ронилачка група, група водича службених pasa и група за специјална моторна возила. *Хеликоптерски тим* имао је хеликоптер *газела*, који се користио за пре-

ПАД БРАНАЦ

воз људи, праћење возила, контролу саобраћаја из ваздуха, извиђање и снимање терена.

Од краја 2005. године јединица је добила сталну адресу – распоређена је у бази *Сарица* код Бањалуке. За рад и заслуге бригада је одликована *орденом Његоша првог реда*, *медаљом Петра Мркоњића* и *орденом Немањића*. Један број припадника тог састава добио је *орден Милоша Обилића* и *медаљу Милана Тепића*.

Организација и задаци

Јединица данас извршава задатке по наређењу министра и директора Полиције. У складу са законским овлашћењима, СЈП је намењена и оспособљена за реализовање најсложенијих безбедоносних задатака.

Према новој организацији, осим Команде, СЈП има пет оперативних тимова. Тимови „А“, „Б“, „Ц“ и „Д“ извршавају најсложеније задатке у борби против тероризма и организованог криминала, ослобађају таоце и лишавају слободе отмичаре из забарикадираних и запоседнутих простора, објеката, саобраћајних средстава. Такође, прикупљају информације и податке значајне за извођење акција, успостављају јавни ред и мир у ситуацијама високог ризика, пружају помоћ грађанима у случају природних катастрофа и већих елементарних непогода на води и под водом. Истовремено се припадници јединице ангажују за спасавање настрадалих у било којој ванредној ситуацији. У раду користе и службене псе и специјална моторна возила.

Пети оперативни тим представља тим за обезбеђење и пратњу важних личности или штићеника. Његови припадници обезбеђују личности и објекте којима прети непосредна опасност од терористичких напада. Логистику јединице пружају одељење за техничку службу, дежурна служба и кухиња.

Тај елитни полицијски састав организован је, обучен и опремљен да у сваком тренутку може интервенисати у било ком крају Републике Српске. Оперативни део јединице сарађује са Управом криминалистичке полиције, јединицама за подршку при центрима јавне безбедности и осталим саставима Министарства унутрашњих послова, Управом за полицијско образовање и Управом за материјално-финансијске послове, која набавља техничка средства за јединицу.

Стручно оспособљавање

Обука СЈП заснована је на искуствима домаћих и страних специјалних јединица и усклађена је према општеприхваћеним светским стандардима и токови-

Наоружање и опрема

У арсеналу СЈП налазе се полуаутоматски пиштољи *glock 17* и *19*, *ЦЗ 99*, *збројовка ЦЗ М85*, аутоматски пиштољ *шкорпион 7,65* милиметара, те пиштољ за онеспособљавање „тејзер“ и хемијски пиштољ *38* милиметара. Основно наоружање јединице представљају аутомати *HK MP5 A3* и *SD3* калибра *9x19* милиметара, опремљени тактичким светлом *SurFire*, холографским нишаном *Bushnell EOTech* и ласерским обележивачем циља. Ту су и борбена пумпарица *застава 12/70* мм и бацачи хемијских граната.

Од јачег наоружања користе се аутоматске пушке *застава М70* и *М92* калибра *7,62* милиметара, пушкомитраљез *М72* у истом калибру и митраљез *М84* у калибру *7,62x54Р*. Снајперисти су наоружани пушкама *Steyr Tactical Elite Police* у калибру *308 Winchester* са *Kahles* оптиком, полуаутоматским пушкама *застава М76* у калибру *7,9* милиметара и *М91* у калибру *7,62x54Р*, те далекометном пушком *М-93 црна стрела* калибра *12,7* милиметара. Припадници јединице на извршење задатака носе заштитне балистичке шлемове са брилама, панцирне прслукве нивоа заштите *IIIА*, ручне балистичке штитове и тешке блиндиране штитове.

За отварање пролаза и савладавање препрека користе се разна помагала и опрема – ручна механичка средства за проваљивање, експлозивна средства, мердевине, ужад и слично, док се за извршавање ронилачких задатака примењује квалитетна опрема – сува и мокра одела, обичне и *FullFace* маске, хидростатички регулатори, ронилачки компјутери и светилке произвођача *Баре*, *Марес* и *РедТек*, али и компресори *Bauer* и подводни фотоапарати и камере. Јединица је опремљена лакооклопљеним борбеним возилима *БОВ 86* и воденим топом, намењеним за интервенције код нарушавања јавног реда и мира, а „бобо-ви“ служе и за заштиту припадника од противничке ватре приликом интервенција.

Када је реч о службеним псима, заступљени су немачки овчари (трагачи), ротвајлери (нападаци), лабрадори (за откривање експлозива и дрога) и канекорсо (обезбеђење базе СЈП). У зависности од интервенције, припадници СЈП носе маскарне униформе – двобојне и тробојне, зелене или црне униформе и комбинеzone.

ма у тој области. Циљ обуке јесте да се јединица, у складу с потребама, стручно обучи и увежба, морално и психофизички припреми за успешно извршавање најсложенијих и најделикатнијих задатака у свим ситуацијама, у сваком моменту. Састоји се селективне и специјалистичке обуке. Селективна се примењује приликом пријаве нових припадника и за њихов распоред по специјалностима, а специјалистичка ради стручног оспособљавања и кондицирања.

Сви они који желе да постану чланови СЈП морају проћи ригорозну и тешку селективну и специјалистичку обуку. Конкурс за пријем нових кандидата у јединицу зависи од потреба састава и расположивих места. Кандидати могу бити припадници Министарства унутрашњих послова, не старији од 28 година или из грађанства ако се јаве на конкурс. *Правилником о селекцији и избору кандидата за полазнике основне полицијске обуке првог нивоа* регулише се поступак пријављивања, селекције и избор кандидата који учествују на јавном конкурс, а расписује га Министарство унутрашњих послова Републике Српске и објављује у јавним гласилима који су доступни грађанима Српске и БиХ.

Пре тестирања кандидати пролазе лекарски преглед у Јединици за здравствену превентиву радника Министарства према

Падобранска обука специјалаца

Пратећи токове у сличним јединицама, Специјална јединица полиције учила је потребу за падобранском обуком дела припадника. Пракса противтерористичких јединица показала је да падобранска обука омогућава већу мобилност и употребљивост јединице, а служи и као незаменљив начин уобличавања одговарајућег психичког профила припадника јединице.

Падобранска обука започела је 2006. године у Падобранском клубу и Падобранском школском центру Бањалука, који је у региону постао познат по обуци службених падобранаца. У њему су обучавани извиђачи Војске Републике Српске, јединица за подршку СИПА и Горска служба спасавања. Такав начин обуке примењен је у Израелу, а одавно су га усвојили и припадници Корпуса морнаричке пешадије САД.

„Обука се изводи по стандардима савременог тактичког падобранства падобранима типа *крило*, на принудно и на слободно дејство, из различитих летелица – *утве 66, цесне 182, АН-2* и хеликоптера Ми-8. Од 2006. године до данас је обуку завршило неколико десетина припадника Јединице од којих су неки били тако успјешни да су сада већ пред добијањем спортске дозволе. На тај начин, Специјална јединица у будућности може добити и спортски тим који би је представљао на такмичењима и у спортском животу у Републици Српској”, каже Душко Грмуша, директор Падобранског школског центра Бањалука.

Ј. Ћ.

критеријумима за рад у СЈП. Надаље полажу писмени део испита (тестови општег знања), практични испит (провера моторичких способности и морфолошког статуса), потом усмени део (разговор са сваким кандидатом појединачно) и проверу психофизичке издржљивости у екстремним ситуацијама, уз тест храбрости и поверења (реаго-

вање у ситуацијама психофизичке напетости). Кандидати који су успешно завршили тестирање почињу основну и специјалистичку обуку на Полицијској академији при Управи за полицијско образовање, које трају 12 месеци.

Кандидати који успешно заврше селективну обуку и наставни процес на По-

лицијској академији привремено се распоређују у СЈП и настављају обучавање у три нивоа – основно, напредно и стручно. Сваки ниво је елиминационог карактера. Током обуке кандидати реализују физичку и ватрену обуку, обуку из тактике специјалних дејстава, алпинизма, топографије и минско експлозивних средстава, затим, падобранску обуку, мотористику, прву помоћ и самопомоћ. Први ниво, односно основно обучавање нових припадника траје шест месеци. Уколико га успешно заврше, кандидати добијају стални распоред у СЈП, што није гаранција да ће и остати у јединици.

После обучавања, који траје око 12 месеци, наступа кондицирање, што значи да су нови припадници већ обучени специјалци који ће се постепено ангажовати за извршавање конкретних задатака. Кондицирање подразумева редовно оспособљавање припадника СЈП за извршавање наменских задатака реализацијом обуке из различитих садржаја физичке, тактичке и ватрене обуке. Обука се изводи у најразличитијим условима и на различитим локацијама, како би услови на обуци били што приближнији стварним условима у којима се извршавају задаци. ■

Зоран МИЛОШЕВИЋ

ПАДОБРАНАЦ

ПАДОБРАНСКИ
ДЕМОНСТРАТИВНИ ТИМ САДЦрни
бодежи

Тим је до сада наступао на разноврсним војним и цивилним аеромитинзима, прославама, обележавањима значајних догађаја и годишњица. Посебно је важна њихова улога у наступима на колеџима и средњим школама широм САД с циљем подршке регрутној кампањи Команде за специјалне операције. За себе кажу да желе јавности да представе професионализам и посвећеност, врлине које одликују снаге за специјалне операције америчких оружаних снага.

Црни бодежи су званични падобрански демонстративни тим Команде за специјалне операције Копнене војске САД. Базирани су у Форт Брегу у Северној Каролини, познатом као „Дом падобранца и снага за специјалне операције“.

Чланови тима су искључиво добровољци. Најчешће долазе из Копнене војске, односно јединица специјалне намене у традиционалном смислу, као што су специјалне снаге Зелене беретке и ренџери, из јединица за борбену подршку или јединица везе, али и из јединица за цивилно-војне односе, те састава за психолошка дејства, који су део снага за специјалне операције у смислу модерне америчке доктрине. Сви они део су Команде за специјалне операције.

Скакање
на слободно дејство

Црни бодежи основани су 1991. године. Тренутно је вођа тима наредник прве класе Дејвид Л. Роуз. Припадници тима обучени су и за специјална борбена дејства и за учешће у хуманитарним мисијама. Сваки кандидат за службу у тој јединици мора бити претходно квалификован за технику падобранског скока познату као војни скок „на слободно дејство“. То значи да кандидат у јединицу ступа као већ квалификовани војни падобранец,

који је успешно завршио и основну и вишу војну падобранску обуку.

Захтев да је падобранац квалификован за војно скакање „на слободно дејство“ у условима конкурса за пријем у јединицу постављен је алтернативно. Кандидати могу имати и дозволу Б категорије од Падобранског савеза САД. Поседовање те категорије цивилне падобранске дозволе подразумева овлашћења за извођење свих типова скокова које јединица има у своме демо-програму, па се зато признаје кандидату који се на конкурс пријави. Конкурс за пријем нових чланова у јединицу је тренутно отворен.

Промотивни наступи

Црни бодежи изводе демонстративне падобранске скокове, при чему користе више врста падобрана, зависно од потреба и сврхе скока. Њихови падобрани су увек црних бочних комора и црвених средњих, а знак јединице је на доњаци.

Најчешће користе падобране фирме *Flight concepts international*. Пошто су им демо-скокови основна делатност, користе моделе *Sharpchuter* и *Startrac 1, 2 и 3* тог произвођача као демонстраторе. Њихове куполе су се показале врло добро и поуздане у тој улози и у исту сврху их користе и други демо-тимови оружаних снага САД попут *Златних витезова*,

Клићућих орлова 101, ваздушно-десантне дивизије (ваздушно-јуришне) и демо-тим америчког ратног ваздухопловства *Звезде*.

Црни бодежи изводе разноврстан програм, с једном или више тачака. Тачке наступа, појединачне или комбиноване, могу бити – групни одвој са релативом, формације купола, скок под пуном борбеном опремом, скокови на стадионе, ноћни скокови са употребом пиротехничких средстава, скокови са заставом, скокови са димним канистерима за додатни ефекат. Цели програм прати наратор са земље који објашњава публици ситуацију у

ваздуху. Наратор је увек један од чланова јединице.

Висине са којих скачу зависе од дисциплине у којој се такмиче односно тачке коју изводе. Када им је потребна већа висина уобичајено је да то буде 4.200 метара, са разлазом на 1.400 метара и отварањем на 850 до 700 метара, по раније утврђеном редоследу да би се сачувао степен у летењу куполе и размак на приземљењу. Када је потребна мања висина искачу с 1.400 метара, а отварају или одмах или на 850 метара.

Наступају у тимовима од пет до десет људи. Понекад наступају комбиновано, у демонстративним скоковима са другим демонстративним америчких оружаних снага, као што су *Златни витезови* или демо-тим 82. ваздушно-десантне дивизије.

Тим је до сада наступао на разноврсним војним и цивилним аеромитинзима, прославама, обележавањима значајних догађаја и годишњица. Посебно је важна њихова улога у наступима на колецима и средњим школама широм САД с циљем подршке регрутној кампањи Команде за специјалне операције. За себе кажу да желе јавности да представе професионализам и посвећеност, врлине које одликују снаге за специјалне операције америчких оружаних снага. ■

Бојан НАЂ

Коришћење ваздухоплова

За разлику од других демонстративних тимова америчких оружаних снага, на пример *Златних витезова*, *Бодежи* немају ексклузивно додељене ваздухоплове, него тренирају и наступају скачући из било којег типа доступног ваздухоплова – то су углавном C-130, C-141, C-17, UH-60, UH-1H, CH-47, док је од цивилних најмањи из којег пристаје да скачу двоседа верзија *цесне 182*. Организатор наступа мара да им обезбеди летелицу.

ПАД БРАНАЦ

БОРБЕНИ ДЕСАНТ АМЕРИЧКИХ

Криллом

МАРИНАЦА

у ноћно небо

Шест извиђача тима за навођење из Првог извиђачког батаљона Прве дивизије маринача скочило је 23. јула 2004. „крилом“ у ирачко ноћно небо, али и у историју. За њима је уследио десант борбене групе из истог батаљона, округлим куполама.

Амерички маринци, поред поморског десанта, редовно увежбавају и десантирања хеликоптерима, тилт-роторима, као и падобранске десанте. Њихови извиђачки батаљони сврставају се у јединице које су „способне за специјалне операције“, а у саставу имају делове који су оспособљени за скокове падобранима „крило“. Иако се редовно увежбавају класични и специјални десанти, маринци три и по деценије нису имали прилике да изведу ниједан борбени скок.

Тихо убацивање

Историја бележи да су последњи борбени ваздушни десанти припадника моринског корпуса изведени у другој половини шездесетих година прошлог века, током Вијетнамског рата. Прво је било 14. јуна 1966. године. Тим извиђача маринача извео је ноћни скок са мале висине како би се тихо убацио и поставио осматрачке тачке унутар непријатељске територије. Доспео је на земљу само с једном лакшом повредом. Тај задатак оцењен је као успешан, а борбени скок прихваћен је као одржив у смислу убацивања маринача у непријатељске области.

Други скок, 5. септембра 1967, умало је „убио“ идеју борбеног ваздушног десанта за морински корпус. Група од девет маринача ноћу је скочила с претпостављених 700 стопа. Због механичког квара на авиону, маринци су несвесно искочили с око 1.500 до 2.000 стопа. Тим је био „одуван“ с курса неочекиваним ветровима и његови чланови приземљили су се одвојено, у густим џунглама, далеко од предвиђеног циља. При томе су претрпели бројне повреде – тројица од њих морала су да буду медицински евакуисана, а неки су једва избегли заробљавање. Неуспех мисије зауставио је процес до 17. новембра 1969. када се десио последњи скок. Три вијетнамска скока означила су крај историје борбеног скакања моринског корпуса. Све до 2004. године.

Како се повећавало ангажовање САД у Ираку и Авганистану, тако су се указивале и прилике за конкретну употребу научених вештина америчких војних падобранаца из разних јединица. Извођени су и класични масовни десанти, али и специјални за потребе извођења специјалних операција.

Историјски скок

Шест извиђача тима за навођење из Првог извиђачког батаљона Прве дивизије маринача скочило је 23. јула 2004. крилом у ирачко ноћно небо, али и у историју. Урадили су то из моринског KC-130 *херкулеса*, карго авиона који припада Здруженим моринским транспортним сквадронима (234. и 352) за допуну горивом у ваздуху, моринске

ваздухопловне групе 16, трећег моринског ваздухопловног винга. ВИБО скок изведен је у западном Ираку.

Теоретски, скок се ни по чему није разликовао од бројних тренажних скокова које су искусни ветерани до сада изводили. „Оно што је учинило овај конкретан скок посебним су локација и околности“ – изјавио је главни наредник Тод Смоленберг, старији падобрански инструктор из Првог извиђачког батаљона.

Напади импровизованим експлозивним направама на конвоје и теренске патроле један су од проблема са којим су се суочавале Коалиционе снаге у Ираку. „Ова мисија била је једна од многих које су биле употребљене да бисмо се супротставили овој претњи,“ напоменуо је Смоленберг.

Када је морински корпус први пут применио програм убацивања падобранима, сврха је била прикривено убацивање јединица да би се спречио непријатељев контрапокрет.

Разлози скока 23. јула били су на сличним основама, према мајору Дагласу Б. Дејвису, командиру авиона *херкулес* који је транспортовао групу за навођење до њиховог циља. „Били смо позвани у ову мисију јер су земаљска убацивања привлачила сувише пажње и захтевала много ватре. Хтели су да уђу падобранима да би избегли откривање.“

„Инфилтрирали смо се у област циља да бисмо обавили иницијално интерно навођење два хеликоптера CH-46 (*морски витез*). Требало је да се убацимо прикривено да бисмо изводили противзаседно дејство (против импровизованих експлозивних направа).“

У хеликоптерима су дошли припадници истог извиђачког батаљона Прве моринске дивизије и извели десант округлим куполама на десантну просторију коју је тим за навођење припремио и означио, као што се види из сведочења једног од маринача који су учествовали у акцији.

Под окриљем таме

„Непријатељ није очекивао скок“, изјавио је Смоленберг, али је група предузела нарочите мере опреза у избору њиховог скока, одлучивши се за ВИБО скок.

„Разлог због кога смо изабрали ВИБО насупрот ВИНО скоку била је удаљеност на којој би авион био од зоне десантирања, као што и бука од отварања падобрана на десет хиљада стопа насупрот четири хиљаде стопа, није ни приближна“, објаснио је. „Звук отварања падобрана на четири хиљаде стопа сасвим је различит, али нема буке отварања падобрана на десет хиљада стопа.“

Убацивања која су примењивали маринци у прошлим акцијама варијала су у за-

ПАД БРАНАЦ

висности од употребе возила и пловила, али је на одлуку утицало и обично ходање. Смоленберг је, такође, нагласио узбуђење, помињући да је падобранско убацивање изгледало као омиљено средство за маринце.

„Сваки пут када изађемо из кампа возилима, непријатељ зна“, рекао је. „Осећам се безбедније радећи ово него возећи возило из кампа. То је најбољи начин (убацивања). Осим тога, то је само још један модел на који се долази на посао.“

Потпоручник Кен. М. Карчер из центра за непосредну ваздухопловну подршку, који је преносио информације за извиђачке тимове од тренутка приземљења, каже: „Била је то једноставна мисија и прошла је врло добро. Била је добро координирана с јединицом на земљи. Ушли су, били су под окриљем таме и отишли. Нису имали контакт са непријатељем када су се приземљили. По мени, то је успех.“

Наредник Ли А. Дејвис, члан ваздухопловне посаде задужен за укрцавање и распоред терета у авиону истиче: „Мисија је била узбудљива за оне који су у њу били укључени, јер иако су се јединице обучавале за ово у мирнодопским операцијама, то се није дешавало често.“

Старији припадници тима за навођење, нико од њих испод чина штабног наредника, били су можда још више узбуђени од младог члана посаде ваздухоплова, напоменуто је Дејвис: „Ови момци су чекали чиставу каријеру да ураде ово у борби.“

Сведочење учесника... СВА СВЕТЛА БАГДАДА

Извештај из прве руке о првом борбеном ВИВО скоку маринаца Првог извиђачког батаљона из базе Камп Пендлтон и првом борбеном скоку округлим куполама на принудно дејство...

– ВИВО скок је урађен коришћењем падобранског система МС-5 у конфигурацији на принудно дејство кога користе само маринци (остали родови и видови су га пробали, али га нису употребљавали оперативно, у конфигурацији на принудно дејство). Ово је техника скока на принудно дејство коришћењем падобрана за скокове на слободно, научена у падобранском мобилном тиму за обуку, чији сам био део до прошле године – каже падобрански инструктор Тим.

Ден, један од маринаца који је учествовао у скоку, присећа се...

– Рампа се спушта... Ја сам човек број један, могу да видим сва светла Багдада испод, с око 10.000 стопа изнад земље. Авион је сувише далеко, на југу, и Смоленберг виче на шефа посаде да га помери 15 степени удесно. Сувише је касно. Морамо да изађемо... Проценио је да можемо успети. Дао је сигнал за покрет.

Искорачио сам у седећем ставу, „на ноге“. Падобран се отворио изнад, али се табла с компасом преврнула на врх моје

борбене опреме. Користио сам ронилачку инструменталну таблу зато што је то било све што смо имали у овом тренутку. Није урадила посао, сувише је велика. Окренуо сам се ка истоку, користећи задњи слободни крај, и затим одблокирао.

Проверио сам радио и посегнуо за GPS. Имао сам константан десни заокрет зато што се команда није одблокирала, а отпуштање само једне команде може проузроковати да купола крене у заокрет коме скакач мора да парира другом командом, односно кочицом. Покидао сам и гумице које држе GPS и прекинуо сигурносни конопчић. GPS ми је остао руци, неповезан... Биле су ми потребне наочаре за ноћно осматрање...

Био сам на висини од око 8.500 стопа. Пребацио сам GPS у леву руку и покушао да контролишем падобран због спорог десног заокрета. Још наочаре... каква начичканост опремом...

Ипак, у први мах ништа не видим због светла које допире из града испод... Појавио се, убрзо, затвор Абу Граиб испод. Ух, сувише сам далеко, источно... Преко радија говорим свим скакачима да се окрену и држе у ветар. Проверавам и стављам им до знања да сам северно од контролне тачке Мобил и да држим у ветар. Нисам

Падобран MC-5

Омиљени метод

Као што се види из сведочења инструктора и моринца који су учествовали у акцији, ВИВО скок изведен је падобраном типа „крило“ (модел MC-5) али „на принудно дејство“ и то на озбиљној висини (10.000 стопа – око 9.300 метара). То показује да скакање „на принудно дејство“ падобранима „крило“ није само прелазна фаза у обуци. Он омогућава једноставан десант при употреби ВИВО скока, а такође је погодан за мање обучено људство коме слободан пад представља проблем.

Марински корпус оружаних снага САД одабрао је за потребе специјалних јединица нове падобране PARIS (PARachute Insertion System) – падобрански систем за убацивање. Специјално је дизајниран за ВИВО скокове и извођење прелета. По облику неодољиво подсећа на парашајдер, а финеса му је веома висока, чак 1:6. Нешто веома слично Копнена војска САД тек треба да уведе у оквиру програма ARAPS. Пред тога, нови, а веома корисни део опреме који су моринци усвојили јесте кацига са уграђеним GPS пријемником и шлемовизором за приказ података ради решавања навигационих проблема, у свим временским условима. То потврђује да извођење прелета има перспективу у специјалним јединицама. ■

Марио БРАДИЋ

чуо да ми одговарају... Сазнао сам касније да су ме чули.

Када сам укључио GPS, зона десанта била је само три клика (километра) далеко. Треба ми обележивач, односно ласерски ИС уређај за показивање. У ножној је футроли. Пажљиво га извлачим... Тражим десантну просторију. Виде се поља на фарми и обележавам их ласером како бих осталима пренео где је жељена тачка убацивања.

Испред мене је велики канал. Не знам да ли ћу успети до десантне просторије. Додуше, још имам довољно висине... Угледих поред себе падобран вође тима. Испод су још две куполе. Помоћу ИС показивача поново погађам десантну просторију како би остали знали на којје поље да се приземље.

Смоленберг је први, затим Бел, на осам стопа од њега. Остатак нас стиже убрзо. Тим је у кругу од тридесет метара. Правимо колут на приземљењу јер нам је ветар благо у леђа. Узели смо оружје и мирујемо...

Лају пси у крају... Неколико мушких глава промаља се из кућа... Започели смо акцију на десантној просторији и подесили је за десант округлим падобранима на принудно дејство, који ће уследити за 45

минута. Два хеликоптера бацају десант ван одређеног простора... Неколико падобранаца приземљује се у каналу. Није дубок... После неколико минута зачуло се лако наоружање, а затим и експлозија. Заседа је на Мобилу, километар од нас.

Обележавајућа зрна су изнад глава момака који су скочили округлим падобранима. То траје петнаестак секунди, затим се утишава. Покушавамо да добијемо ваздухопловну подршку, али они прво морају да се одјаве с позиције на којој се тренутно налазе. Требало је око петнаест минута пре него што смо добили два „харијера“ (авион AV-8B Harrier) и они за нас претражују област, али не налазе непријатеља.

Тимови се консолидују на десантној просторији и упућују на патролу. Чекамо тридесет минута и онда зовемо за наше извлачење. Два цивилна возила долазе да нас покупе. Наши момци обучени као Ирачани... Убацујемо падобране у товарни део, долазимо до предграђа и упућујемо се назад ка матичној бази.

Завршили смо мисију и први смо моринци који су извели борбени ВИВО скок, а момци који су скакали округлим куполама су први у 36 година који су извршили борбени скок.

Нови рекорд у висинском приземљењу

Горак Шеп, суво речно корито на маленој удолини између ледених планинских врхова Хималаја, постало је 22. септембра 2009. место на коме је изведено падобранско приземљење на највишој надморској висини.

Нови светски рекорд постигла су три падобранца: Рамеш Чандра Трипати, комодор индијског ратног ваздухопловства, и падобрански ветерани из Велике Британије Лео Дикинсон и Ралф Мичел. Реч је о искусним падобранцима – комодор Трипати има више од 3.000 скокова, док два Британца имају више од 4.000 понаособ.

Скочили су из хеликоптера са висине од око 6.200 метара и после слободног пада, који је трајао око пет-шест секунди, отворили су падобране. Лет куполом трајао је око пет минута. Приземљили су се на песок осушеног речног корита у удолини Горак Шеп, која лежи на 5.164 метра надморске висине, што је чини највишом тачком на свету на којој је извршено приземљење након падобранског скока. Горак Шеп налази се на око шест и по километара од самог Монт Евереста и једино је погодна места за падобранско приземљење километрима унаоколо.

За време слободног пада, а потом и управљања отвореном куполом, падобранцима се пружила изузетна прилика да уживају у погледу из ваздуха на Монт Еверест и врхове који га окружују. Да су промашили задату зону доскока, то би скоро сигурно значило приземљење уз тешке повреде или у крајњем случају смртни исход, пошто је окол-

ни терен изузетно неповољан за безбедно приземљење.

Претходни рекорд постављен је у овој истој области Хималаја 2008. године и износио је 3.750 метара. Нови рекорд га је глатко превазишао, што би требало да потврди и *Гинисова књига рекорда*, чији су представници били присутни када је нови рекорд постигнут.

Изузетан подвиг организовало је непалско министарство туризма, да би се установило да ли је могуће безбедно организовати редовне падобранске скокове у обла-

сти Хималаја. Први туристички падобрански скокови планирани су већ за мај 2010. године, а организатори би били овогодишњи рекордери Мичел и Дикинсон. Министарство туризма Непала нада се да ће до 2011, која је проглашена за годину туризма у Непалу, на Горак Шепу функционисати већ уходана, стална дроп-зона, која ће привлачити велики број авантуриста из целог света. Тиме би Непал знатно увећао приходе од туризма јер је то једина грана привреде која доноси страну валуту. ■

Б. НАЂ

Годишњица операције Market Garden

Хиљаду војних падобранаца из Велике Британије, Сједињених Америчких Држава и Холандије извело је падобрански скок на десантну просторију Гинкел Хит код Арнхема, одајући тако почаст учесницима операције *Market Garden* која се на том простору одиграла пре 65 година.

Тај масовни војни скок, какви су данас врло ретки, пратило је са земље неколико хиљада гледалаца, међу којима је било и око сто ветерана учесника операције из 1944. године. После скока заједно са званичним војним делегацијама својих земаља, ветерани су учествовали у свечаној комеморацији и полагању венаца на меморијалу палим саборцима у Гинкел Хиту.

Међу учесницима меморијалног десанта било је и 500 британских падобранаца.

Скакало се из девет авиона типа С-130 *херкулес* и оригиналног британског DC-3 *Дакота* (војна ознака С-47), који је и пре 65 година носио савезничке падобранце у операцијама *Overlord* и *Market Garden*.

Операција *Market Garden* трајала је од 17. до 25. септембра 1944. Осмислио ју је фелдмаршал Монтгомери. То је највећа падобранска операција у историји и једна је од најконтроверзнијих у Другом светском рату. Циљ операције био је да се убацавањем три савезничке дивизије иза немачких линија заузме осам мостова који леже на мрежи канала и река у јужној Холандији на кључним путним правцима у околини Арнхема и Ајндховена, чиме би се савезницима омогућио обилазак немачке одбрамбене линије на Рајни, пут у Немачку и брз крај рата.

Док су америчке 82. и 101. Ваздушно-десантна дивизија релативно у року обавиле посао, британска дивизија и пољска бригада у Арнему наишле су на неочекива-

ни и одлучан отпор елитних оклопних СС јединица које су биле скоро пребачене на тај простор на одмор, и операција није остварила крајњи циљ. До Британаца и Пољака се није пробила савезничка оклопна колона и они су морали да се, трпећи велике губитке, повуку, а велики број је убијен или заробљен. Око 1.500 британских војника убијено је у околини Арнхема, а око 6.500 се предало.

Више од 150 британских војника учесника у јубиларном десанту било је баш из 2. батаљона падобранског пука, исте јединице која је пре 65 година заузела арнхемски мост и храбро га бранила све док није постало јасно да се појачања, послата да је одмене, неће пробити до ње. Другог дана прославе, на том истом мосту, који се данас зове *Мост Џона Фроста* по тадашњем команданту, батаљон је одржао свечану церемонију у знак сећања на храбре претходнике. ■

Б. Н.

Десант на Северни пол

Русија је најавила да ће априла 2010. године њени падобранци извести десант на Северни пол, чиме ће се обележити шездесетогодишњица првог падобранског скока на најсевернију тачку планете, који су у мају 1949. године извела два совјетска научника – Виталиј Волович и Андреј Медведев.

Подсећање на тај хладноратовски догађај изазвао је неугодна сећања, нарочито у Канади, где су се многи забринули да се Северни пол не претвори у поприште новог надметања у моћи. „Канада помно прати руске планове да десантира падобранце на Арктик и увек ће бити спремна да се суочи с сваким угрожавањем своје територије,“ изјавио је канадски министар одбране Питер Мекеј.

Настојећи да операција не изазове повећање тензија на Арктику, командант Ваздушнодесантне војске Руске Федерације генерал-пуковник Владимир Шаманов рекао је: „Ми не намеравамо да звецкамо сабљама, него само да направимо мирољубиву посету Северном полу.“

Професор Универзитета Британске Колумбије Мајкл Бајерс, стручњак за међународно право и аутор књиге *Ко је власник Арктика?* о томе каже: „Према међународном праву, Руси имају свако право да то ураде. Северни пол је део отвореног мора, а оружане снаге стално изводе операције на отвореном мору.“ Бајерс додаје да би „ово могло пружити прилику за међународну сарадњу“, ако би, на пример, Канада понудила да се и тим њених падобранца придружи Русима у „слављеничкој“ вежби. По Бајерсу, то би могло да „деактивира“ потенцијалне тензије које би руски десант могао да изазове.

Како год било, Русија, Канада, Шведска, Финска и Норвешка ојачавају снаге намењене за арктичке пределе, али и обуку већ постојећих јединица. Падобрански скок на Северни пол није посебна ствар, јер се скокови тамо изводе нормално, чак и у тандему. Руски падобранци су од 1988. године почели да допремају људе и опрему на експерименталне станице (остало је запамћено да је један од падобранца скочио у тандему са мачком), а од 1991. почели су да долазе и спортски падобранци. Прва међународна група падобранца скочила је 1997. године и од тада постоји редовно падобранско окупљање на најсевернијој тачки планете. Приликом скакања користи се руски хеликоптер Ми-8. Новост у случају најављеног десанта руских падобранца је у томе што се ради о војној операцији. ■

Ј. ЂУЛИБРК

Нова опрема

Сви припадници Ваздушнодесантне војске Руске Федерације биће снабдевени индивидуалним радио-станицама „Акведук“ током 2010. године. Опремање ће се обавити током првог квартала 2010. године, а по речима генерала Николаја Игњатова, начелника Штаба ВДВ, тиме ће бити знатно побољшано командовање јединицама у току борбених дејстава.

„Акведук“ је систем УКВ дијапазона и уведен је као део технолошког занављања у оквиру којег је Ваздушнодесантна војска прошле године добила око 100 модернизованих десантних оклопних транспортера БМД-2, око 600 нових транспортних аутомобила КамАЗ и 18 самохотки „нона“. ■

Ј. Ђ.

Вежба морског десанта

Вежбу морског десанта извела је од 15. до 19. марта 7. (брдска) дивизија Ваздушнодесантне војске Руске Федерације (ВДВ), размештена у Новоросијску.

Ваздушно-јуришни батаљон Дивизије, којим је командовао потпуковник Сергеј Шуховец, имао је задатак да укрца терет и око 400 падобранца, али и тридесет јединица технике на велике десантне бродове Црноморске флоте, који су их превезли и искрцали у области полигона „Рајевски“. Батаљон је тамо извео вежбу заузимања објекта – бојног гађања у наступању и одбране објекта – бојног гађања у одбрани. ■

Ј. Ђ.

Успех женске екипе Златних витезова

На престижном светском војном падобранском шампионату, који је одржан прошле године од 13. до 23. августа у Лученецу у Словачкој, женска екипа спортског демонстративног падобранског тима Копнене војске САД *Златних витезова* понела је кући сребрну медаљу у дисциплини формацијских скокова и бронзану медаљу у укупном екипном пласману.

Колики је то успех показује и чињеница да су њихове колеге из мушког тима (четири припадника ваздухопловства и један

Златни витез) у дисциплини формацијских скокова били осми, а у укупном екипном пласману у мушкој конкуренцији 24, од укупно 34 екипе.

Такође, на државном првенству САД одржаном од 12. до 24. октобра на дрозони Spaceland у Рошарону у Тексасу, које се одржава под окриљем Падобранске асоцијације САД (USPA), женски тим постигао је запажен успех – у дисциплини циљ – екипно, освојио је бронзану медаљу. Женски тим *Златних витезова* чине Калида Хендрикс, Анђела Николс, Елиза Тенисон и Данијела Возли. ■

Б. НАЂ

БУДУЋНОСТ ОПРЕМЕ ЗА СКОКОВЕ НА СЛОБОДНО

Безбедно
и практично

Да ли је *округла купола* преживела корисност за специјалне снаге? Како сада стоје ствари, скокови на принудно дејство са *округлом куполом* су архаична техника која има малу тактичку примену за тимове специјалаца. У војсци САД постоје команданти који су препознали добробити *четвртасте куполе* и мишљења да би тимове требало опремити падобранима типа крило.

могућавајући припадницима специјалних тимова да улазе у неприступне и зоне са ограниченим приступом, скокови на слободно падобранима типа „крило“ нуде командантима потпуну контролу над простором извођења борбених дејстава.

Интеракцијом корисника, надлежних за развој и опремање, инструктора и индустрије, опрема за скокове на слободно постала је безбеднија и има више способности. На тај начин употреба специјалних десанта падобранима типа *крило* је прикладнија и поузданија.

До сада је МС-4 био стандардни падобрански систем за скокове на слободно дејство који је коришћен у америчким специјалним јединицама. Дизајниран према ранијем МТ1-XX моделу, МС-4 је направљен око куполе од 375

квадратних стопа, коришћене и за главни и за резервни падобран. То је био квалитетан падобрански систем, али је имао ограничења.

ARAPS

ARAPS – The Advanced Ram Air Parachute System – напредни падобрански систем типа *крило* развијен је због ограничења која има МС-4. Он ће повећати могућности инфилтрације тимова унапређењем перформанси – безбедности, модуларности, дизајна, универзалности и удобности. Корисницима пружа систем који се употребљава у конфигурацијама за скокове на принудно и на слободно дејство, дајући могућност командантима да га користе за људство које није

Маска за кисеоник

Нова падобранска маска за кисеоник (Parachutist Oxygen Mask или POM) дизајнирана је према потребама падобранаца. Обезбеђује кисеоник само када је падобранцу потребан – она пушта кисеоник само када падобранац удише уместо константног протока код система MBU-12, који се користи у авијацији. Компатибилна је са свим америчким летачким системима тако да је прикључивање на спољне изворе кисеоника сасвим лако. Нова нископрофилна маска стоји ближе лицу олакшавајући падобранцу да види ручице и прикачену опрему.

Црево ниског притиска замењено је цревом средњег притиска које је мање и тање. Оно је прикачено на леву страну маске што даље повећава видно поље падобранца и пружа се преко левог рамена директно у боцу са кисеоником типа Twin-53. Са мањим цревом и једноструком везом долази повећана поузданост. Заправо, нови систем ће обезбедити поуздано снабдевање кисеоником до висина од 35.000 стопа.

обучено за скокове на слободно дејство.

Конструисан је тако да најпре обезбеди сигурност падобранаца. Прво, ручице уређаја за ручно активирање лакше се уочавају због позиције на главној раменој вези. Трагање за ручицама неће више представљати проблем чак и током ноћних скокова са кисеоничком опремом. Друго, провидни цепови од мајлара (Mylar) који су зашивени на ARAPS омогућавају убацивање хемијских светлећих штапића како

чица резервног. Ово смањује ризик умршења две куполе. Када се ништа не налази на путу резервног падобрана, он може да уради оно за шта је намењен – да спаси живот.

Подешавање система веза је још једна јединствена карактеристика новог система. Неправилно подешен систем веза може изазвати озбиљне проблеме падобранцу. Систем подешавања код МС-4 јесте незграпан и већина падобранаца се око тога мучи. Напредни падобрански систем користи систем величина и обухвата систем веза кодиран помоћу различитих боја, тако да се падобранци више не морају „борити“ са шест трака. Кодирање бојама омогућава корисницима подешавање система веза сваки пут лако и прецизно.

Удобан је за ношење – са испуном (јасту-чићима) у контејнеру и на задњем делу, раменима и лумбалном делу система веза. Јак и када носе борбену опрему, падобранци ће бити мање уморни носећи АРАПС. Без обзира на то што има исту масу ка МС-4, повећана удобност чини да се тежина лакше носи.

АРАПС се може подесити у зависности од мисије. Модуларне карактеристике укључују одвојиве џепове који се каче или одвајају по потреби. Ако вам је потребна комуникација под куполом, прикачите џеп за радио-уређај. Када се скаче са портабл уређајем за кисеоник, прикачите џеп са ознаком О₂. За ВИВО скокове АРАПС има интегрисане продужетке рукохвата команди. То су само нека од планираних решења која

Падобранске кациге

Поред редизајниране Paramaster High Altitude Low Opening Helmet или РМ HALO (парамастер кацига за ВИНО скокове), направљено је универзално решење кациге

која се користи за скокове, а такође пружа и балистичку заштиту, модификацијом најновијег борбеног шлема.

Унапређени борбени шлем (Advanced Combat Helmet или АСН), који је већ коришћен за балистичку заштиту у борби, упарен је са системом који се користи за заштиту од буке и комуникацију да би се направила нова кацига за падобранце.

Електронски систем за заштиту од буке са интегрисаним микрофоном сличан је осталим системима тог типа које су до сада користиле америчке специјалне снаге. Ако је падобранцима потребна кисеоничка опрема, могу користити авијацијску МВУ-12 или нову падобранску маску за кисеоник (Parachutist Oxygen Mask). Обе маске се каче на АСН шлем додатном траком са бајонет конекторима. Сада шлем АСН штити падобранце и у ваздуху и на земљи и пружа тактичку комуникацију током мисије.

су ушла у захтеве за дизајн новог система.

Систем типа крило спреман је за два различита метода отварања – на слободно

би падобранац могао да види утикач (шпиљку) резервног падобрана без подизања поклопца. Такво решење требало би да смањи број ненамерних отварања резервног падобрана у авиону.

Трећа и најважнија нова безбедносна особина је додатак аутоматске везице за ослобађање слободних крајева или Колинсове везице. Колинсова везица је дизајнирана да аутоматски ослободи слободне крајеве са леве стране главног падобрана када је повучена ру-

ПАД БРАНАЦ

и на принудно дејство. Посебно је занимљиво да његов контејнер може да прими два различита типа куполе. Прва је такозвана хибридна од 375 квадратних стопа. Иако изгледа слично као купола MC-4 веома је унапређена. Разлика јесте у дизајну и материјалу од кога је направљена горњака. Хибридна купола има полуелиптични облик који омогућава бољу стабилност и перформансе прелета. Материјал од кога је направљена горњака куполе је непорозно или „zero-porosity“ платно уместо уобичајеног F-111.

Непорозни материјал горњаке држи ваздух унутар надуваног крила. Ваздух под већим притиском чини крило чвршћим и даје му бољу управљивост. Остатак куполе се и даље прави од материјала F-111 и због тога се крило назива хибридном. За корисника, хибридна купола значи унапређене перформансе, бољу стабилност и мекше отварање. Такође је чвршћа и подноси веће висине отварања током ВИБО скокова. Купола ARAPS може носити укупну масу од 204 килограма у поређењу са 163 килограма код MC-4. Способност ношења више опреме и залиха повећаће способности специјалних тимова.

Друга опција за куполу јесте потпуно елиптична седамнаестокоморна купола високе финесе. Пројектована је да има два пута већи долет од четвртасте куполе, њена финеса је 1:6. То значи да на сваки метар пропадања падо-

Планер мисије и аутомат

NAVAID је само половина система. Друга половина јесте рачунарски терминал са GPS пријемником – планер мисије заједничког система за прецизно снабдевање из ваздуха (Joint Precision Air Delivery System Mission Planner или JPADS), који је монтиран унутар ваздухоплова. NAVAID на падобранцу и JPADS у ваздухоплову комуницирају међусобно бежично како би размењивали свеже информације о мисији или неочекиваним временским променама.

За падобрански аутомат као део система ARAPS одабран је чувени CYPRES. Војна верзија тог аутомата названа је електронски падобрански аутомат (Electronic Automatic Activation Device или EAAD) и треба да замени садашњи AR2 као уређај за аутоматско активирање падобрана снага за специјалне операције војске САД. EAAD је већ у употреби у Школи за скокове на слободно (Military Free-Fall School) и захваљујући њему спасени су животи многих њених полазника. Развојна испитивања ARAPS су у току, а начелни рок за почетак увођења у употребу је до 2011. године.

бранац путује шест метара напред. Приликом пројектовања коришћена су најновија достигнућа у дизајнирању парашутидера и падобрана. Тактичке могућности падобрана ће се удвостручити. Падобрански тимови моћи ће да извршавају операције са двоструко веће даљине смањујући излагање ваздухоплова противничковој ватри и откривању.

Навигација

У прошлости, прецизна навигација била је проблем и ВИБО и ВИНО скокова. Раније су падобрански тимови морали да имају могућност да виде циљ да би летели прецизно и успешно се приземљили. Многе миси-

је у којима је планирана употреба специјалног десанта биле су непрактичне због непоузданости навигационог система. Увођење глобалног позиционог система – GPS – променило је све то. Интегришући најновију GPS технологију у мисију тимови ће бити способни да приземљују прецизно на циљ по неповољним временским условима као што су облаци, магла, киша и снег, а такође ће се смањити шанса да их противник открије.

Почевши од 2011. године очекује се да ће специјални падобрански тимови планирати и изводити ваздухопловне мисије помоћу система за помоћ у навигацији војних скокова на слободно дејство (Military Free Fall Navigational Aid или NAVAID). Тај систем интегрисаће GPS пријемник, уређај за бежичну комуникацију и рачунар монтиран на падобранцу. Сва три уређаја су повезана да би помогла навигацију на исти начин као што инструменти у авиону помажу пилоту у густој магли. Као додаток стандардним GPS информацијама, NAVAID пружа падобранцу, са свим унапред одређеним десантним просторијама, информацију о најближој од њих, вероватноћу приземљења на сваку од њих и процене време доласка на циљ.

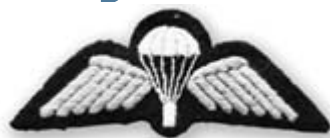
Има две конфигурације. Прва је са хедап дисплејем (Head-Up Display) или горњим приказивачем, што представља мали екран постављен испред ока. Без обзира на то што је екран у видном пољу, она само мало смањује видљивост. Друга конфигурација јесте за монтажу на грудима. Та верзија иста је као хедап дисплеј, осим што се налази на јединици која је монтирана на грудима где се најбоље може видети. Уређајем се лако управља. Падобранци се могу кретати менијем и тражити опције користећи само два дугмета. Обе конфигурације нуде исте функције и перформансе. Кључна компонента система јесте способност коришћења истог профила тренутног ветра који се користи за авионски систем за прецизно снабдевање из ваздуха (Joint Precision Airdrop System). Информација у реалном времену о ветровима до 50 километара око циља пружа падобранцима најпрецизније могуће податке о метеоролошкој ситуацији. ■

Марио БРАДИЋ

ПАДОБРАНЦИ ЈИШУВА У ЈУГОСЛАВИЈИ

Супер тајна мисија

Мисија агената Јишувa посебна је и јединствена падобранска и ваздушнопреносна операција која се десила на подручју окупиране Југославије и представља део наше војне историје. За Јишув, који је био држава у настајању, била је то операција у којој је он имао прилику да искује и војне и обавештајне капацитете који ће бити искориштени већ 1948. у Рату за независност – првом израелско-арапском рату.

Почетак Другог светског рата означио је Палестину, која је од 1917. била под британском управом („мандатом“), да пред њом стоји још теже и, ако је то уопште могуће, компликованије време. Британска власт ускоро је са севера морала да се носи са Петеновом Француском, која је управљала Сиријом и Либаном, а са запада да брани, такође, британски Египат од италијанског противника, којег је ускоро ојачао и Ромелов експедициони корпус. Као да им то није било довољно, у Палестини су Британци морали да балансирају између Арапа и Јевреја, чијем сукобу су прилично и сами допринели. Прво је Балфур 1917. Јеврејима обећао „јеврејски национални дом“ (што је децембра исте године подржала влада Краљевине Србије из изгнанства са Крфа, при том назвавши тај дом ништа мање него „Израел“), да би после арапске побуне 1936–1939. Чемберлен „Белом књигом“ ограничио усељавање Јевреја у Свету земљу. Они су тиме били закључани у Европу која ће ускоро за њих, као и за многе друге, постати логор смрти.

Палестински добровољци

Арапи су у Хитлеру видели савезника који ће их избавити и Британаца и Јевреја, а њихов вођа јерусалимски муфтија Хаџ Амин ал-Хусеини, након неуспешног покушаја да обори пробританску владу у Ираку, побегао је под скут Хитлеру да би за његов рачун подигао три дивизије СС састављене од балканских муслимана – „Ханцар“ и „Кама“ у

Босни и „Скендербег“ на Косову и Метохији. Јевреји, којих је било око 400.000 и који су имали своју самоуправу – тзв. Јишув, нашли су се распети између борбе против Британаца за стварање државе и нужности борбе против Хитлера, чија би победа била крај идеје о држави, а можда и крај народа. Давид Бен Гурион, неоспорно најјача политичка фигура Јишувa, талмудски је решио проблем и прогласио да ће се палестински Јевреји „борити против Беле књиге као да нема рата, и борити се у рату као да нема Беле књиге“.

Уз све то, Јерусалим и Свету земљу тих година населили су разни изгнаници, па су етиопски цар Хајле Селасије, грчки краљ Георгије II и југословенски краљ Петар Други једно време делили хотел „Краљ Давид“ у Јерусалиму са британском командом. При свему томе, јеврејске десничарске групе Ецел и Лехи одбиле су примирје са Британцима и наставиле обрачун с њима, као да рата са силама Осовине није било.

На предлог председника Светске ционистичке организације и потоњег председника државе Израел Езера Вајцмана, и уз много британског неповерења, формиран је читав низ јединица од палестинских Јевреја: укупно око 30.000 их је учествовало у њима, од којих је 734 погинуло. Палестинских Јевреја било је и у југословенском Краљевском гардијском батаљону, који је обновљен у Јерусалиму (где се поред краља у почетку налазила и влада у избеглиштву) под командом потпуковника Милана Просена. Састав тог батаљона чинили су великим бројем Словенци присилно регруто-

вани у италијанску војску и заробљени на афричком фронту. Припадници батаљона посебну важност добили су када је каирско одељење британске S. O. E. (Special Operations Executive – Управе за специјалне операције) започело да дејствује на подручју окупиране Југославије и одатле су регрутовани у договору са југословенском владом у избеглиштву, испуњавајући двоструке задатке.

Југославија, не само да је уз Француску била подручје „најзначајнијих напора“ S. O. E, него ће и заузети централно место у једној операцији која ће започети половином 1943, као вероватно најсмелија иницијатива Јишувa за време Другог светског рата. Наиме, у то време, било је потпуно извесно шта се збива са европским Јеврејима – операција „Рајнхард“ (названа по Хитлеровом миљенику и шефу безбедоносног апарата Рајха, кога су убили чешки герилци које су, такође, убацили Британци) већ је прошла своју главну фазу, и логори смрти – Собибор, Белзец, Хелмно и Треблинка – прогутали су већину Јевреја са подручја које је Немачка била окупирала. Преостале су биле две велике јеврејске групе – мађарски и румунски Јевреји, који су били под репресијом локалних квислиншких влада, али не и под претњом истребљења.

У таквим условима Елијах Голумб, шеф парамилитарне организације Хагана, предложио је да се услуге њеног елитног дела – Паламаха – понуде Британцима, што је Моше Шарет, доцнији министар спољних послова Израела, и урадио у разговору са британским маршалом Александером, новембра 1942. године. Рувен Шилоах, потоњи отац израелске обавештајне заједнице, преузео је посао посредника са S. O. E., која је у то време у Каиру имала своје седиште за Балкан, Северну Африку и Средоземље, али и са ISLD (Одељење за везу међу службама – Inter Service Liaison Department, био је огранак Тајне обавештајне службе – SIS) и предложио идеју да се јеврејске јединице командоса спусте падобранима у Пољску и боре против Немаца.

Британци су такву идеју одбили, али су пристали на погодбу сличну оној постигнутој са Југословенима: Јишув би снабдео Британце драгоценим кадром који је познавао језике и терен на територијама на којима су оперисале њихове мисије, а заузврат би њима било омогућено да, поред својих дужности, учине што могу за остатке европских Јевреја. Трећа британска служба која се укључила била је тзв. A Forc (која је била под управом MI9), а чији је задатак био избављење из Европе оборених пилота: Тони Симондс, њен шеф у Каиру, употребиће две трећине палестинских добровољаца, тачније њих двадесет и пет.

Моше Дајан одређен је да руководи регрутацијом кадра и већ је у мисији пуковника Вилијама Дикина, која је у партизански Врховни штаб спуштена падобранима у ноћи између 27. и 28. маја 1943, био први Јеврејин из Палестине, Перец Розенберг, који је био радио-оператер.

„Розенберг је остао одушевљени титоиста; када се вратио у Палестину, он је поднео извештај Јишуву и конкретно Шарету, који је био присутан. Био је толико одушевљен да су они узели и усмени и писмени извештај са скепсом“, приповеда Раул Тајтелбаум, иначе из Призрена, који је недавно завршио књигу о Јеврејима у југословенским ослободилачким покретима. Розенберга – под псеудонимом наредник Роуз – помињу и Дедијер и Вилијем Дикин, а Тито га се, по Дикиновом сведочанству, сетио и на самртничкој постељи.

Розенберг је био само први у низу од 250 добровољаца, које је Рувен Шилоах пажљиво и у пуној тајности бирао: „Било је логично да су питали и нас осморицу који смо из Јишуву служили у Гардијском краљевском батаљону. Али ми у то време нисмо знали ништа! Била је то супер тајна“, сведочи деведесетпетогодишњи Новосађанин Цви Локер, касније израелски амбасадор и садашњи директор Архива „Евентов“ Јевреја бивше Југославије, у Јерусалиму.

Обучавани су у кампу STS 102 на Гори Кармелу у Хаифи (који је формално припадао ISLD), док се обавезна падобранска обука изводила у недалекој ваздухопловној бази Рамат Давид у библијској долини Језраела. Првих четрнаест кандидата обучавано је неко време и у бази у месту Ал Шуфра код Александрије, као што је то био случај са члановима злосретне мисије „Порицање“ (Disclaim), која се фебруара 1942. спустила на слепо у Романију у потрази за Југословенском војском у отаџбини и била одмах заробљена.

Трагични догађај

Сећања падобранаца пуна су трепета пред први скок, поготово јер је било и трагичних догађаја. Један од њих десио се пред Шајке Данов други скок (од предвиђених пет, укључујући и ноћни):

„Пракса је код Британаца да падобранац са највишим чином скаче први, као пример осталима. Један енглески мајор, стар педесет и шест година, који је био обучаван за специјалне обавештајне задатке, требало је да скочи тај дан први пут. Секунд пред скок, када је чуо повик – Хајде!, он се заледио. За такве ситуације сматра се да могу да утичу на све остале и човек је враћен иза осталих. Авион је направио круг изнад десантне просторије и скокови су настављени. Нисам потпуно сигуран, али изгледа да је инструктор био одлучио да га не пусти да скочи тај дан и није му рекао да опет закачи гуртну падобрана за куку на плафону авиона. Светло се опет зазеленело и падобранци су скочили. Да ли у трансу или од срамоте или из неког дубљег дамара који је проврео у њему, мајор је одлучио да скочи. Устао је, потрчао до врата и искочио као последњи у линији. Падобран, који му није био закачен за куку, није се отворио и он се разбио у парампарчад.“

Одабрани

Од 250 добровољаца, које је Рувен Шилоах пажљиво и у пуној тајности бирао, 110 је прошло обуку, да би само 37 било послато на задатак. Три жене које су ишле под окриљем А Force биле су регрутоване у Женске помоћне јединице Ратног ваздухопловства, а мушкарци у Источнокентски пук или инжињерију. Дванаесторо ће их бити заробљено, а седморо изгубити живот.

Сара Браверман, једна од три жене која се јавила за мисију, није могла да скочи.

„Била сам већ телом изван авиона – руке сам држала изван врата – али када сам осетила руку на рамену и чула ‘Go!’, само сам се вратила назад. Једноставно нисам могла“, прича данас Сара, крепка деведесетогодишњакиња, која живи у кибцу Шамир.

Тек касније Браверманова је спуштена авионом на импровизовани аеродром код Вођина у Славонији (за овај тип убацивања кориштени су најчешће авиони Westland Lysander): „У авиону су била само два авијатичара, ја, оружје и санитарски материјал за партизане“. На посебној свечаности 2008. Сара је добила црвену падобранску беретку из руку генерал-мајора Гадија Шамнија, команданта Централне команде Израела.

Упркос оваквим трауматичним искуствима, палестински агенти S. O. E. и А Force нису имали много избора: истом Шајке Дану, који је био одређен да ради у Румунији, биле су понуђене четири могућности – да иде подморницом до обале Црног мора, пешке преко

граница Турске и Бугарске, падобраном у Југославију па пешке до Румуније или скок наслепо у Румунију – те је и он морао да призна да је „скок наслепо“ био не најбољи него једини реални начин да дође на одредиште своје мисије. Коначно, од 37 агената Јишуву, 32 убачена су падобраном, а само петоро је у окупирану Европу убачено на други начин.

Долазак групе

Када су се операције подршке балканским покретима отпора развиле у већем обиму, у Бриндизију су већ од јануара 1944. биле смештене посебне ескадриле британског и америчког ратног ваздухопловства, које су кориштене за специјалне операције: британска 148. ескадрила за посебне намене (Special Duties), под контролом 334. винга, који је под командом имао и руске, италијанске и, наравно, америчке елементе. Последње поменути опслуживали су операције америчког пандана S. O. E. – O. S. S: Рувен Шилоах обратио се и њима, али су се они одлучили доста касно да прихвате понуду, тако да једини кандидат за операцију са Американцима, Ефраим Дафни, никада није послат на задатак, који је изгледа требало да буде код Драже Михаиловића.

Но, главну новост је у Бриндизију представљала промена авиона – уместо транспортним С-47,

као на падобранској обуци, 148. сквадрон се користио адаптираним бомбардерима хали-факс, из којих се искакало кроз отвор у поду (отвор за бомбе или још чешће уклоњена митраљеска кабина). То је изазвало шок код неких људи, нарочито ако су као Шајке Дан то сазнали у авиону двадесет минута пре скока.

По посебно разрађеном правилу S. O. E., агенти су убацивани у ноћима пуне месечине, на отвореним просторима, који су били лако препознатљиви из ваздуха. У близини де-

Јоел Палги

сантине просторије требало је да се налази „сигурна кућа“ у којој би агенти били смештени по приземљењу. Уколико се није радило о „скоку на слепо“, дочек се организовао пет до шест ноћи заредом, у време јасне видљивости месеца. Настојање на јакој месечини имало је и лоше стране.

Друга британска пракса са којом се својеглави Шајке Дан није слагао било је десантирање падобранца са врло мале висине – „тако близу земљи да су се динамички удар приликом отварања падоброна, успоравање приликом спуштања и приземљење, десили дословно симултано“ – описивао је мајор Каван Елиот, који је 4. фебруара 1942. скочио у близини Сокоца у поменутој мисији „Дисклејм“.

„Наша једина жеља била је“, писао је касније Шајке Дан, „да нас баце са веће висине.“

Жеља им је била испуњена, па су се Шајке и његов партнер Ману Бен-Ефраим нашли на око 4.000 стопа изнад кукурузних њива у околини Арада у Румунији – на тро-струко већој висини у односу на уобичајени скок неуправљивим падобраном на принудно дејство.

Укратко, у Југославију је убачено 13 падобранца – агената Јишува, од којих су четворица били пореклом из Југославије: Загрелчани Рувен Дафни и Ели Зохар, Битољчанин Нисим Арази и Сарајлија Шалом Финци. Осим Рувена Дафнија који је био официр, сви остали били су нижег ранга, и углавном радио-оператери. Нисим Арази једини је од свих повређен при скоку – сломио је ногу на приземљењу – али је све до евакуације усрдно обављао своју улогу радио-оператера. Ели Зохар убачен је под именом Ели Џоел, али му „легенда“ није дуго држала воду.

„Срео сам га другог дана у Чазми. Био је то Мирко Левентал, мој школски друг из Загреба, рођени Загрелчанин. Свашта човјек

доживи у рату“, записао је политички комесар Загребачког корпуса генерал Иван Шибл, који је препознао младог падобранца.

Шибл је оставио запис и о доласку групе у којој су били Хана Сенеш и Рувен Дафни марта 1944: „Тада још није на нашем територију било аеродрома и авион је долетио ноћу и спустио их на простор означен ватрама. Тако се то ради.“

Он је знао да је Ханина група прешла потом у Славонију, а из ње у Мађарску и да су их тамо „мађарски фашисти открили и стрелили“. Др Максо Шнудерл, члан Врховног пленума словеначке Ослободилне фронте, који је падобранце дочекао у Семичу код Чрномеља у Белој Крајини, тик што су они „скочили са висине од 300 метара и пали у снег, који дуго нису видели“, био је импресиониран Ханом: „Хана је била стара неких 28 година, врло лепа и интелигентна девојка, реалистична и некако уздржана“.

Када се Јоел Палги приземљио нешто касније, чуо је да је „она била лагана и да ју је ветар однео далеко, скоро до немачких линија, седам километара одавде“. Он је, након што их је пилот „бојећи се да лети ниско изнад планина“ бацио са чак пет хиљада стопа, након неког времена нашао Хану и њену групу у околини Чазме, на територији истог Шибловог Загребачког корпуса, који се у првој половини 1944. налазио под тешким борбама са немачким, усташким и козачким снагама, које су припремале одступницу Групи армија „Е“. У команду корпуса дубоко је био продоро усташки обавештајца „Ролф“, који је узроковао велике губитке корпуса. Свеједно, падобранци су среди значајне фигуре – нпр. Ивана Хариша Громовника – и били фасцинирани борцима и народом.

Ханина група ипак је прешла мађарску границу, праћена шпанским борцем Павлом Вукомановићем Стипом и убрзо била заробљена. Из целе групе, једино је Хана Сенеш стрелана.

Дафни, Палги, Шалом Финци – оставиће сведочанства о свом боравку међу југословенским борцима, али ће постати и образац новог израелског човека, који је из пепела холокауста подигао државу након две хиљаде година.

Далекосежне последице

Погледа ли се из данашње перспективе, цела акција Јишува у сарадњи са Британцима донела је веће резултате једино у Румунији где се Шајке Дан одмах по доласку Руса дао у евакуацију савезничких пилота и организовање јеврејског исељавања у будући Израел. Падобранци Јишува предложили су Титу да се мађарски Јевреји способни за борбу извуку у Југославију и придруже југословенским партизанима као посебна бригада. Тито је, по свему судећи, пристао на ту идеју, али мисија у Мађарској није успела то да организује.

Хероина

Из целе групе, која је прешла мађарску границу, праћена шпанским борцем Павлом Вукомановићем Стипом, и била заробљена, једино је Хана Сенеш стрелана, али је у руке Рувена Дафнија, који је остао у Југославији, предала једну своју песму. Она ће је учинити јединственом хероином у историји младе јеврејске државе – иако мађарским Јеврејима, нажалост, није ништа помогла. Њено тело, заједно са још шесторо агената Јишува који су изгубили животе у овој акцији, данас почива на главном војном гробљу на Херцловој Гори у Јерусалиму, а троје од њих, који су били падобранци, исписани су као први на Падобранском меморијалу код базе Тел Ноф.

За Британце, падобранци Јишува били су само кап у њиховој активности у Југославији: децембра 1943. само је С. О. Е. имала 65 агената са Михаиловићевим снагама и 107 са партизанима. Зато се палестински добровољци помињу у британским историјским књигама тек узгред, а спасавање Јевреја био је само један од њихових ратних циљева, и то не при врху листе. За Југословене они су били Британци или барем британски војници: Хану Сенеш је чак генерал Владо Матетић натерао да држи говор на првомајској прослави 1944. у Загребачком корпусу да би се показало како су Британци уз НОВ, а не уз Мачека.

„Ја сам глумила енглеску новинарку. Ја-ој, што сам ја била идиот! Где сте видели енглеску госпођицу црнокусу, без икакве шминке и креме, па још да помаже партизанкама да музу краве!“, прича данас Сара Браверман.

Партизанска војска је већ 1944. почела отворено да се идеологизује и она је Јевреје видела само као један од угрожених субјеката, којима ће револуција донети ослобођење. Науци тек предстоји озбиљан рад на истраживању како су домаћини видели те чудне емисаре који су понекад говорили језиком који сигурно није био енглески.

Једини од падобранца Јишува који је све време свога боравка на Балкану учествовао у борбеним партизанским акцијама, немачки Јеврејин Дан Ленер, доћи ће до чина генерал-мајора у израелској војсци и 1973. у Јом-кипурском рату биће командант 21. дивизије која је бранила Голанску висораван. Сара Браверман добила је у задужење да формира женски корпус и припреми мобилизацију женске популације – по чему је израелска војска до данас јединствена. Јешајаху Шајке Дан склопиће пријатељство са начелником Трећег одељења УДБ-е Едом Брајником Штефаном и постати главни мотор за пребацивање остатака европских Јевреја и чехословачког оружја преко Југославије за младу израелску државу. ■

Јован ЂУЛИБРК

Непознаница

Историја ће најтеже дати одговор на чињеницу да Сара Браверман, Јеврејка која је провела месеце са партизанима Загребачког корпуса са задатком да учини шта може за своје сународнике у Југославији, никада није чула за реч *Јасеновац*! Јасеновац се не помиње ни у сећањима осталих падобранца Јишува, од којих се већина кретала на само неколико десетина километара од њега.

Настанак и развој ВДВ 1928-1941

Сукоби на три ратишта

Брз развој ваздушнодесантне војске СССР имао је велики утицај на војске других држава. Пре свега, подстакао је остале земље да раде на развоју јединица тог рода. Прва која је следила такав пример била је нацистичка Немачка, а за њом САД и Велика Британија.

Исаил Тухачевски, командант Лењинградске војне области, сачинио је 1928. студију о офанзивној употреби „ваздушнојуришних снага“. Студија је реализована у тактичкој вежби одржаној исте године, на којој је формација снаге једне ојчане чете доведена у предвиђени простор дејства авионима. Прва оперативна употреба војника из тог састава уследила је већ идуће године. Тада је одељење од петнаест војника помоћу три авиона успешно пребачено у град Гарм у Таџикистану, као појачање совјетском гарнизону који су опколили и под опсадом држали припадници побуњених централноазијских племена – Басмачи.

Десантна група

Тухачевски је и наредне године наставио експерименте и изведено је више вежби. Ускоро је надређенима поднео детаљан план за организовање и опремање једне мотомеханизоване дивизије, коју би по формирању требало посебно обучити за извођење ваздушнодесантних операција.

Истовремено са Тухачевским, на авијацијском аспекту ваздушнодесантних снага радио је и начелник Штаба авијације Црвене армије А. Н. Лапчински, коме је помагао официр Н. П. Иванов. Сачинили су детаљну студију употребе ове врсте трупа у саставима до ранга пука–бригаде.

У међувремену, почетком 1930. започела је производња опреме за „десантнике“, а у априлу те године произведени су и први падобрани. У августу је одржана вежба на којој су из авиона Р-1 падобранима бачена два одељења по дванаест војника, наоружана пушкама и лаким митраљезима са висине од 200 и 500 метара. Идућег месеца на сличној вежби падобранима је бачено једанаест људи из авиона АНТ-9.

Испитивања и вежбе настављене су 1931. године. У ту сврху, у Лењинградској војној области формирана је „Ваздушна моторизована десантна група“, у чијем саставу су се нашле стрељачка чета, по један вод везе и инжењерије и вод лаке моторизације. Група је имала и две танкете типа Т-27, два топа 76 милиметара и четири тешка митраљеза. Ваздухопловни елемент састојао се од сквадрона у коме је било дванаест тешких бомбардера ТБ-1 и сквадрона од десет лаких авиона Р-5.

Јединица је требало да тактички дејствује у непријатељској позадини, ради заузимања непријатељског аеродрома падобранском компонентом, која би га обезбедила и држала до довођења главнине снага ваздушним путем.

У прво време постојања, јединица је углавном више обучавана за ваздушнопокретне задатке, него за падобранске скокове.

Јуна 1931, таква јединица формирана је и у 1. авијацијској бригади Црвене армије, а у следећим месецима учествовала је на вежбама око Лењинграда и у Украјини. Пошто је до краја те године изведено 550 вежби, И. П. Белов, који је заменио Тухачевског на месту команданта Лењинградске војне области, затражио је формирање ваздушнопокретних дивизија, које су се имале састојати од ваздушнодесантне бригаде, авијацијске бригаде, падобранске јединице и јединица за подршку.

Команда авијације Црвене армије, иако добро расположена према таквој идеји, изразила је недоумице у вези са тим захтевом. Истакнуто је да је у дотадашњем раду већина скокова изведена по ведром времену и по дану, да су скокове изводили углавном мањи састави и да је долазило до великог растурања десанта. Сматрали су да на падобранима и падобранској опреми треба још доста да се ради, у смислу повећања квалитета производње и развоја.

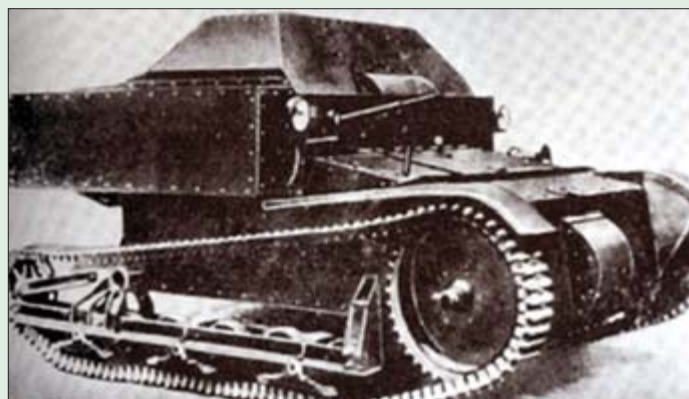
У јануару 1932. издато је наређење за формирање четири такве јединице у Московској, Лењинградској, Белоруској и Украјинској војној области. У стварности, једино је 3. лењинградска моторизована ваздушнопокретна група била доведена до пуне формације – имала је 144 припадника, сврстана је у две падобранске чете, ваздушнопокретну чету и батерију са шест топова од 76 милиметара. Авијацијска компонента бројала је три сквадрона са шест транспортних авиона АНТ-9, три бомбардера ТБ-1 и девет лаких авиона (три У-2 и шест Р-5).

Не рачунајући падобрански вод који је формиран у Украјини, остале јединице предвиђене поменутом наредбом нису организоване због недостатка авиона, падобранске опреме и квалификованог људства.

Диверзантска правила

Почетком 1932. усвојено је и прво „Правило за тактичко-оперативну употребу ваздушно-моторизованих десантних јединица“. Користило се уз „Привремено правило за организацију дубинске борбе“, које је наглашавало употребу моторизованих снага. Било је прописано да ваздушнодесантне јединице треба да дејствују координисано са копненим снагама.

Према правилима, њихова улога била је најпре диверзантска, у подршци офанзивним дејствима копнених снага, и то пресецањем непријатељских линија снабдевања, нападима на места концентрације залиха непријатеља, пресретање појачања и одступнице непријатељу. У случају да се употребе у дефанзивним операцијама совјетских снага, требало је да нападају непријатељске центре командовања и везе, аеродроме у непријатељској позадини и да ометају непријатељске линије снабдевања.

Танкета Т-27а

Неће проћи ни цела деценија, а ваздушнодесантна војска биће ангажована против силовитог немачког напада. Поменути два правила допуњена су већим бројем директива које су се односиле на обуку ваздушнодесантних снага. Подељена у четири категорије, обука се делила на падобранску, једриличарску, ваздушнопокретну и комбиновану.

Упоредо са доношењем правила и директива, радило се на развоју и производњи специјализоване опреме за такве саставе. Развијани су падобрански системи, лична опрема, једрилице и тешке транспортно-десантне платформе за возила и артиљеријска оруђа. Пројектоване су и изведене модификације на бомбардерима ТБ-1 и ТБ-3 – сваки је могао да понесе 32 потпуно наоружана и опремљена падобранца или 50 ваздушнопокретних војника.

Брз развој тог рода војске омогућен је, пре свега, стварањем великог броја омладинских падобранских и једриличарских клубова широм СССР. Прва ваздушнодесантна бригада Црвене армије (ВДВ) – 3. лењинградска моторизована ваздушнопокретна група – подигнута на ранг бригаде, формирана је 12. децембра 1932. године. Њен командант био је М. В. Бојцова. Трећа ваздушнопокретна бригада посебне намене састојала се од падобранског батаљона, моторизованог батаљона и артиљеријског батаљона. Авијацијска компонента састојала се од два сквадрона модификованих ТБ-3 бомбардера и сквадрона Р-5 авиона.

Следеће године формирано је додатних 29 ваздушнодесантних батаљона, који су бројали око 8.000 припадника.

У 1934. совјетска ваздушнодесантна војска састојала се од ваздушнодесантне бригаде, четири моторизоване ваздушнодесантне групе и двадесет девет ваздушнодесантних батаљона. Сви припадници јединица имали су комплетну основну пешадијску, а потом и специјалистичку падобранску обуку.

Уз ваздушни удар

Већ 1935. године ВДВ учествује у свим великим војним вежбама изводећи десанте падобранима или једрилицама. Вежбама су присуствовали и војни аташеи страних земаља, а међу њима и амерички мајор Копнене војске Филип М. Сејмонвил. Известио је надређене о вежби одржаној у области Кијева од 14. до 17. септембра 1935. године.

Био је сведок симултаног скока 1.200 падобранца, а у року од четрдесет минута укупно је 2.500 људи скочило из авиона. Скочили су у зору, двадесет километара у дубини „непријатељске“ територије, брзо су се прикучили и у року од неколико минута сви су се укопали. Потом је наишао још један талас авиона и избацио митраљезе, тешке митраљезе и залихе муниције. Оклопне снаге „бранилаца“ су се за то време прикупиле и напале упоришта која су падобранци успоставили. Одлуком судија, упоришта су уништена нападом тенкова.

Међутим, амерички мајор је правилно закључио да би у стварности таквом десанту сигурно претходило ваздушно ударе, а сам десант био би прођен истовременим нападом брзих оклопних снага које би покушале пробој непријатељске линије и спајање са њим. После тога,

Укрцај совјетских падобранца у тешки бомбардер ТБ-3

Структура јединице пред Други светски рат

Крајем 1940. промењена је структура бригаде. Састојала се од по два падобранска батаљона (сваки по 546 људи) са извиђачком и четом везе, два једриличарска батаљона (сваки по 546 људи) са извиђачком и четом везе, два ваздушнодесантна батаљона (такође сваки по 546 људи).

Иако су бригаде увећане, до 1941. њихов број остао је исти, када је Црвена армија формирала пет ваздушнодесантних корпуса. Сваки корпус формиран је око поједине бригаде – 201, 204, 211, 212. и 214. Сваки корпус је бројао 10.400 људи и састојао се од по три бригаде. Распоређени су у војним областима – у Кијеву, Харкову, Одеси, на крајњем западу територије и на Балтику.

ове оклопне снаге служиле би као обезбеђење падобранца до увођења нових падобранских јединица и пристизања остатка копнених снага које би појачале успостављена упоришта. Мајор је такође известио да су на маневрима из авиона избацивана два типа оклопних возила и један тип лаких тенкова који су само неколико минута по приземљењу кретали сопственим погоном на извршење задатка, те да су комплетне артиљеријске и батерије тешких митраљеза такође падобранима спуштане у непријатељску позадину.

Ватрено крштење

До 1939. совјетске ваздушнодесантне снаге бројале су шест формација ранга бригаде, по три хиљаде људи (201, 202, 204, 211, 212. и 214. ваздушнодесантна бригада) и три пука – 1. ростовски, 2. горковецки и 3. вороњезки. Елементи тих јединица доживели су своје ватрено крштење на Далеком истоку.

Када је избио сукоб између СССР-а и царског Јапана, 212.

ваздушнодесантна бригада, којом је командовао пуковник И. И. Затевакин, послата је на Далеки исток. Сукоб је кулминирао битком код Калкин-Гола на граници Монголије и Манџурије. Бригада је употребљена у копненој улози, потчињена корпусу генерала Георгија Жукова где се посебно истакла у нападу на брдо Фуђи.

За време совјетско-финског рата, у зиму 1939. године, 210. и 204. бригада биле су део совјетске 15. армије. Бригада 204. била је у резерви и употребљена је у каснијој фази сукоба. Обе бригаде састојале су се од по два падобранска батаљона и приштапске чете. Сваки батаљон бројао је пет стотина људи, распоређених у две чете стрелаца, по извиђачки и инжењеријски вод и артиљеријску батерију. Одељења од по петнаест људи, наоружаних лаким наоружањем и експлозивом, убацивана су у финску позадину са задатком да извиђају и изводе саботаже.

Совјетска окупација румунске Бесарабије била је прилика за прве масовне борбене падобранске десанте ваздушнодесантне војске. Крајем јуна, док су копнене трупе започињале напад, 201, 204. и 214. бригада стигле су пругом до зборних места и идућег дана су се укрцале на 170 авиона ТБ-3. Бригада 204. бачена је на шири простор Болграда, који је и заузела те вечери, а Први батаљон бригаде заузео је 30. јула Кагул на ушћу Дунава у Црно Море.

У кратком времену ваздушнодесантне трупе учествовале су у три сукоба на три врло различита ратишта, сваки пут успешно. То је довело до тога да врховна команда Црвене армије увиди велику вредност овог рода војске.

Ваздушнодесантне снаге СССР пре немачког напада јуна 1941. састојале су се од пет корпуса и 202. бригаде (једина која није прерасла у корпус). Непосредно пред почетак операције *Барбароса* све јединице биле су потпуно попуњене.

Брз развој ваздушнодесантне војске СССР имао је велики утицај на војске других држава. Пре свега, подстакао је и друге земље да раде на развоју јединица овог рода. Прва која је следила овај пример била је нацистичка Немачка, а за њом САД и Велика Британија. ■

Бојан НАЂ

(Наставак у следећем броју)

ПАДОБРАНАЦ

Аероклуб Кикинда домаћин европског падобранског првенства

Међународна ваздухопловна федерација одлучила је 30. јануара на састанку у Лозани, у Швајцарској, да организацију Европског падобранског првенства у класичним дисциплинама 2011. године повери Аероклубу Кикинда.

Кикинда је изабрана у конкуренцији између 45 градова кандидата. Планирано је учешће око двеста такмичара из тридесет европских земаља. Падобранци ће се такмичити у дисциплинама „скок на циљ“ и „фигуре“. Такмичење ће се одржати у августу 2011. године. ■

Б. НАЂ

Државно параски првенство БиХ

Пето Државно параски првенство Босне и Херцеговине и Други интернационални параски куп Јахорина започели су 26. фебруара на Јахорини. Организатори такмичења су Падобрански клуб „Бања Лука“ и Аероклуб „Требевић“, а реализовано је на теренима Олимпијског центра Јахорина. Такмичари су се надметали у дисциплинама *скок на циљ* и *велесалом* у појединачној и у екипној конкуренцији. Извођење падобранских скокова било је планирано из хеликоптера, али је померено за 8. и 9. мај и биће реализовано у Залужанима код Бање Луке. На такмичењу је учествовало 18 такмичара из Босне и Херцеговине, Србије и Црне Горе.

У параскију екипу сачињавају четири члана. Скачу се по четири скока на циљ и возе се по две велесалом вожње. Првих пет места у скијашком делу такмичења заузели су – Саша Драгојевић, Немања Гороња, Раде Чајић, Ненад Мартиновић и Јунгић Раде. ■

Б. Н.

Турнир у савате-боксу „Горан Остојић“

Меморијални турнир у савате-боксу „Горан Остојић“, четврти по реду, одржан је 14. марта 2010. у спортском центру „Пионирски град“. Трајао је 17 часова. Турнир носи име потпуковника Горана Остојића, начелника Штаба 63. падобранске бригаде који је погинуо приликом повратка с задатка на Јунику, на граници са Албанијом 1998. године. Главни организатор турнира је Савате клуб „Горан Остојић“ из Београда, чији је власник репрезентативац Србије у савате-боксу и бивши припадник 63. падобранске бригаде Дејан Гавриловић. Учествовало је осам такмичара, који су се надметали у дисциплини „полуконтакт“, где није дозвољен пун контакт већ је у мечу најбитнија техника, а не нокаутирати противника.

На турнир су дошли клубови из разних градова Србије који су имали мушке и женске тимове. Показало се да и девојке умеју да се користе борилачким вештинама као и мушкарци. Присутствовала је и матична јединица, припадници Удружења ветерана, а представник 63. падобранског батаљона уручио је медаље победницима. ■

Б. ПАУНОВИЋ

Књига посвећена стварању и развоју чувене 63. падобранске бригаде изузетна је по много чему: садржају, илустрацијама и привлачном изгледу. Војници са две заклетве, како зову припаднике те елитне јединице, вечни су пример војничке части, пожртвовања и врхунске обучености, а надасве осећања оданости отаџбини и униформи коју поносно носе. Црвена беретка с падобранским знаком њихово је прво уочљиво обележје.

Текст је посвећен бригади, људима који су је стварали, бранили њен углед, ратовали за слободу свог народа, часно гинули и одлазили у легенду.

О њима можете читати, њих можете видети на бројним фотографијама које богато илуструју књигувишегодишњег новинара листа „Војска“, потомофицира 63. падобранске бригаде Владице Крстића. Књига је обима 184 стране, формата 22х25 cm, тврдог повеза, с пуним колором и квалитетним папиром.

МЕДИЈА ЦЕНТАР
ОДБРАНА

НАРУЧБЕНИЦА

Медија центар „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-995, телефакс: 011/3241-009
Жиро-рачун: 840 - 49849 - 58

Овим наручујем _____ примерака књиге о 63. падобранској бригади **„ВОЈНИЦИ СА ДВЕ ЗАКЛЕТВЕ“** са попустом 50% - по сајамској цени од 756,00 динара.

Књиге се плаћају унапред. Уз износ за књиге обавезна је доплата од 130,00 динара за поштарину.

Наручбеницу и доказ о уплати послати на наведену адресу: Медија центар „Одбрана“.

Купац _____

Улица и број _____ (име, очево име и презиме)

Телефон _____

Место и број поште _____

Датум _____

Потпис наручиоца _____